Ärende 10

TJÄNSTESKRIVELSE
2016-12-21
Utbildningskontoret

Utbildningsnämnden
Kommundelsnämnderna

Yttrande om ”En mer flexibel ämneslärarutbildning”. (Dnr hos Regeringskansliets U2016/04953/UH)

Dnr: UN 16/116

Sammanfattning av ärendet

Utbildningsdepartementet har i en promemoria lämnat förslag om en mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7-9. Syftet är att skapa förutsättningar för lärosätena att anordna en mer attraktiv utbildning och därmed öka söktrycket till och genomströmningen i utbildningen. Det handlar dels om att erbjuda ämnes- och ämnesdidaktiska studier om två eller tre undervisningsämnen jämfört med huvudregeln om tre ämnen såsom examen är utformad idag, vilket i praktiken innebär inriktningen om två ämnen medför att lärarutbildningen förkortas med ett halvår. Dels handlar det om att examen, förutom en fördjupning om 90 högskolepoäng, ska omfattas av 60 högskolepoäng för varje övrigt ämne istället för dagens 45 högskolepoäng. Den ökade ämnesfördjupningen har som syfte att höja kvaliteten och möjliggör i högre grad samläsning mellan inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7-9 och mot arbete i gymnasieskolan. För att öka valmöjligheten för studenterna föreslås också att bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer ändras så att fler kombinationer tillåts. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Södertälje kommun inbjuds att lämna synpunkter i enlighet med 7 kap 2 § regeringsformen.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2016-12-21

Utbildningsdepartementets remiss för yttrande från regeringskansliet

Ärendet

Södertälje kommun känner igen den problembild kring rekrytering som beskrivs i promemorian och vill därför understryka vikten av att på olika sätt öka attraktiviteten i lärarutbildningen.

Södertälje kommun ställer sig positiv till följande förändringar:

- Krav på fler högskolepoäng för att öka ämneskunskaperna hos blivande lärare
- Fler möjliga ämneskombinationer än idag
- Möjligheten till en kortare variant av utbildningen i två ämnen istället för tre, för att få ut fler lärarstudenter på arbetsmarknaden snabbare

- Möjligheten till samläsning gällande arbete mot grundskolan årskurs 7-9 och arbete i gymnasiet då detta medför att fler elever examineras i ämnen som inte har lika många sökande

Konsekvenser

Den förkortade lärarutbildningen kan eventuellt få negativa konsekvenser vid rekrytering och tjänstefördelning då fler utbildade lärare mot arbete i årskurs 7-9 enbart kommer att vara behöriga i två ämnen istället för i tre. Andra aspekter är att attraktiviteten i läraryrket kan minska som en konsekvens av att läraren undervisar fler klasser i färre ämnen istället för färre klasser i fler ämnen. Relationen lärare-elev är en viktig framgångsfaktor i klassrummet och den nya utbildningen kan medföra färre elevkontakter med fler elever. Det innebär troligtvis också fler lärare i ett arbetslag, vilket kan försvåra samarbetsmöjligheterna och därmed minska helhetssynen för eleverna.

Kontorets förslag till nämnden

Utbildningskontoret föreslår att förslagen i promemorian om en mer flexibel ämneslärarutbildning stöds. Dock bedömer vi att upplägget med lärarbehörighet i två ämnen istället för i tre ämnen kan få konsekvenser vid rekrytering, tjänstefördelning och eventuellt för läraryrkets attraktivitet.

Peter Fredriksson

Utbildningsdirektör

Handläggare: Tina Hammarström
Skolexpert
Staben
Telefon (direkt): 08-523 017 77
E-post: tina.hammarström@sodertalje.se

Beslutet skickas till

Utbildningsdepartementet 6 exemplar (1 original)

Elektroniskt i word-format till u.registrator@regeringskansliet.se

Akten

NR 50

SÖDERTÄLJE KOMMUN

Protokoll fört den 21 november 2016
över ärenden som kommunstyrelsens ordförande enligt kommunstyrelsens i Södertälje delegationsordning har rätt att besluta i.

§ 50
Promemorian En flexiblare ämneslärarutbildning

Södertälje kommun har fått Regeringskansliet, Utbildningsdepartementets remiss för yttrande.

Beslut
Södertälje kommun överlämnar remissen till Utbildningsnämnden för beredning och direkt besvarande, med tillfälle för yttrande från kommundelsnämnderna.

Beslutet är fattat på kommunstyrelsens vägnar i enlighet med delegationsordningens regler om ordförandens beslutanderätt i brådskande ärenden.

På kommunstyrelsens vägnar

Boel Godner
Kommunstyrelsens ordförande

Exp
Regeringskansliet, Utbildningsdepartementet, 103 33 Stockholm
Utbildningsnämnden
Krk

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2016-11-17

U2016/04953/UH

Utbildningsdepartementet

SÖDERTÄLJE KOMMUN
Kommunstyrelsen
2016 -11- 18
Dnr
Rnr

Promemorian En flexiblare ämneslärarutbildning

Remissinstanser:

1. Riksdagens ombudsmän
2. Riksrevisionen
3. Statskontoret
4. Universitetskanslersämbetet
5. Universitets- och högskolerådet
6. Överklagandenämnden för högskolan
7. Statens skolverk
8. Statens skolinspektion
9. Specialpedagogiska skolmyndigheten
10. Sameskolstyrelsen
11. Uppsala universitet
12. Lunds universitet
13. Göteborgs universitet
14. Stockholms universitet
15. Umeå universitet
16. Linköpings universitet
17. Kungl. Tekniska högskolan
18. Luleå tekniska universitet
19. Karlstads universitet
20. Linnéuniversitetet
21. Örebro universitet
22. Mittuniversitetet
23. Högskolan i Borås
24. Högskolan Dalarna
25. Högskolan i Gävle
26. Högskolan i Halmstad
27. Högskolan Kristianstad
28. Malmö högskola
29. Mälardalens högskola
30. Regelrådet

Postadress
103 33 Stockholm

Besöksadress
Drottninggatan 16

Telefonväxel
08-405 10 00

Telefax
08-21 68 13

E-post: u.registrator@regeringskansliet.se

31. Bräcke kommun
32. Eda kommun
33. Falu kommun
34. Göteborgs kommun
35. Kalmar kommun
36. Karlstads kommun
37. Kramfors kommun
38. Laxå kommun
39. Linköpings kommun
40. Ljusdals kommun
41. Luleå kommun
42. Lycksele kommun
43. Malmö kommun
44. Mariestads kommun
45. Olofströms kommun
46. Sandvikens kommun
47. Skellefteå kommun
48. Smedjebackens kommun
49. Stockholms kommun
50. Sävjsö kommun
51. Södertälje kommun
52. Tingsryds kommun
53. Uppsala kommun
54. Värnamo kommun
55. Ånge kommun
56. Älvdalens kommun
57. Örebro kommun
58. Östersunds kommun
59. Östhammars kommun
60. Norrbottens läns landsting
61. Dalarnas läns landsting
62. Västra Götalands läns landsting
63. Stockholms läns landsting
64. Skåne läns landsting
65. Sveriges Kommuner och Landsting
66. Svenskt Näringsliv
67. Friskolornas riksförbund
68. Tjänstemännens Centralorganisation
69. Sveriges akademikers centralorganisation
70. Landsorganisationen i Sverige
71. Sveriges universitets- och högskoleförbund
72. Sveriges universitetslärare och forskare
73. Sveriges förenade studentkårer
74. Lärarförbundet
75. Lärarnas riksförbund
76. Saco Studentråd
77. Sveriges Skolledarförbund

Inom Regeringskansliet bereds för närvarande frågan om ändrade regler för ämneslärarutbildning. I remissen ligger att Utbildningsdepartementet vill ha synpunkter på förslagen i promemorian.

Remissvaren i 6 exemplar (1 original) ska ha kommit in **senast den 20 februari 2017** till Utbildningsdepartementet, 103 33 Stockholm. Remissvaren bör även sändas elektroniskt i word-format till u.remissvar@regeringskansliet.se med hänvisning till ovanstående diarienummer.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Eva Lenberg
Rättschef

Kopia till

Riksdagens utredningstjänst
Wolters Kluwer Sverige AB, Backoffice, 106 47 Stockholm

SÖDERTÄLJE KOMMUN
Kommunstyrelsen
2016 -11- 18
Dnr
Rnr

Promemoria

2016-11-17 U2016/04953/UH

Utbildningsdepartementet

En flexiblare ämneslärarutbildning

Denna promemoria har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). I promemorian lämnas förslag om en mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Även förslag om ändring i regleringen av ämneskombinationer i ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan lämnas. Syftet är att skapa förutsättningar för lärosätena att anordna en mer attraktiv ämneslärarutbildning och därmed öka söktrycket till och genomströmningen i utbildningen. Genom att det skapas större möjlighet till samläsning mellan inriktningarna, ökar också lärosätenas möjlighet att anordna utbildning i ämnen som få studenter vill läsa på båda inriktningarna. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 4

1. Författningsförslag 6

1.1 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100); 6

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen 13

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen 15

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2016:705) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå 17

2. Ärendets hittillsvarande handläggning 19

2.1 En promemoria har remitterats tidigare 19

2.2 Kort om remissinstansernas synpunkter 19

2.3 Ytterligare diskussioner om promemorians förslag 20

3. Situationen i dag 20

3.1 Rekryteringsbehoven överstiger tillgången på lärare 20

3.2 Andelen behöriga lärare varierar beroende på skolform och ämnen . 21

3.3 Antalet sökande till ämneslärarutbildningen 22

3.4 Det finns ett behov av samverkan mellan lärosätena 23

3.5 Åtgärder som har vidtagits för att stärka läraryrket och för att attrahera fler till läraryrket 24

4. Tidigare större reformer av lärarutbildningen 26

4.1 1988 års reform 26

4.2 2001 års reform 27

4.3 2011 års reform 28

4.4 Lärarlegitimation har införts 29

5. Närmare om ämneslärarexamen 29

5.1 Ämneslärarexamen är en av fyra lärarexamina och har två inriktningar 29

5.2 Inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 30

5.3 Inriktningen mot arbete i gymnasieskolan 30

5.4 Ämneslärarens behörighet att undervisa 31
6. Det bör införas en flexiblare ämneslärarutbildning 32
6.1 Det minsta ämnesdjupet bör öka och en möjlighet att välja utbildningslängd införas 32
6.2 Fler ämneskombinationer ska vara tillåtna 35
6.3 Följdändringar ska göras i förordningarna om kompletterande pedagogisk utbildning 39
6.4 Följdändringar ska göras i förordningen om vidareutbildning av lärare 42
6.5 Inga förändringar i behörighetsförordningen 43
6.6 Inga förändringar i förordningen om försöksverksamhet med anställning under viss kompletterande utbildning 44
6.7 Inga förändringar i förordningen om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning 44
7. Ikraftträdande 45
8. Konsekvenser 46
8.1 Vilka som berörs av förslagen 46
8.2 Konsekvenser för lärosäten, skolhuvudmän och studenter 46
8.3 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen 47
8.4 Konsekvenser för jämställdheten 47
8.5 Konsekvenser för integrationspolitiken 47
8.6 Sveriges medlemskap i EU 47
8.7 Konsekvenser för enskilda huvudmän 47
8.8 Konsekvenser för små företag 48
Bilaga: Tillåtna och otillåtna tvåämneskombinationer enligt förslaget ... 49

Sammanfattning

Behöriga och kompetenta lärare är den enskilt viktigaste faktorn för att höja elevers studieresultat. På sikt finns det dock risk för en brist på ämneslärare totalt sett. Ämneslärarutbildningen behöver därför vara en attraktiv utbildning som många söker som sitt förstahandsval och med ett lågt antal avhopp bland studenterna. Antalet behöriga förstahandssökande per antagen till ämneslärarutbildningen är lägre för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 än för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Det finns därför skäl att vidta åtgärder i syfte att främja rekryteringen av lärare i grundskolans årskurs 7–9.

Det har skett tre stora reformer av lärarutbildningen under drygt två decennier och nuvarande ämneslärarexamen infördes den 1 juli 2011. En utgångspunkt är därför att de förändringar som föreslås i denna departementspromemoria inte bör vara alltför stora och att de i största möjliga mån bör passa in i dagens system med olika lärarutbildningar och den behörighet att undervisa som dessa ger.

Inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 omfattar i dag 270 högskolepoäng och som huvudregel tre undervisningsämnen. En ny variant av ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska införas. Den ska vara ett halvt år kortare än i dag och omfatta två undervisningsämnen och 240 högskolepoäng. Den existerande varianten som omfattar två undervisningsämnen och 270 högskolepoäng ska inte förändras. Denna är bara möjlig vid vissa ämneskombinationer, som t.ex. då två av de valda undervisningsämnena är musik, samhällskunskap eller svenska. Varianten med tre undervisningsämnen ska utökas från 270 till 300 högskolepoäng. Liksom tidigare ska examen omfatta en fördjupning om 90 högskolepoäng i ett ämne eller ämnesområde. Vid vissa ämneskombinationer, som då två av de valda undervisningsämnena är musik, samhällskunskap eller svenska, ska examen omfatta två fördjupningar om 90 högskolepoäng. För varje övrigt ämne ska det krävas minst 60 högskolepoäng i stället för 45 högskolepoäng som i dag. Den ökade ämnesfördjupningen innebär en kvalitetshöjning och möjliggör dessutom i högre grad samläsning mellan inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Mer omfattande och djupare studier i ett ämne är också viktigt för utbildningens status och därmed dess attraktivitet. Inriktningen mot årskurs 7–9 ger som tidigare även behörighet för att undervisa i grundskolans årskurs 4–6.

Det föreslås också att bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer ändras för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 så att fler kombinationer tillåts och att de närmare motsvarar bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Dessutom föreslås ämneskombinationen matematik och svenska

bli tillåten för båda inriktningarna. I dag är den inte tillåten för någon av dem. Vidare föreslås att undervisningsämnet svenska som andraspråk ska få kombineras med valfritt annat ämne för båda inriktningarna. Ändringarna innebär ökade valmöjligheter för studenterna och större möjligheter för lärosätena både att profilera sig och att lägga upp utbildningen på olika sätt, exempelvis för att i högre grad kunna möta skolhuvudmännens behov av lärare i bristämnen.

Förslagen innebär ändringar i högskoleförordningen (1993:100), i förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen, i förordningen (2016:705) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå och i förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

1. Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100);

Härigenom föreskrivs att bilaga 2 och 4 till högskoleförordningen (1993:100)[1] ska ha följande lydelse.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2018.
2. Den som före den 1 januari 2018 har påbörjat en utbildning till ämneslärare enligt de äldre bestämmelserna och den som dessförinnan antagits till en sådan utbildning men fått anstånd till en tidpunkt efter ikraftträdandet att påbörja utbildningen har rätt att slutföra sin utbildning för att få en examen enligt de äldre bestämmelserna, dock längst till och med utgången av 2024.

Bilaga 2[2]

Nuvarande lydelse

EXAMENSORDNING

---

4. Examensbeskrivningar

EXAMINA PÅ GRUNDNIVÅ ELLER AVANCERAD NIVÅ

Ämneslärarexamen

Omfattning

Ämneslärarexamen ges med två inriktningar. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 avläggs på avancerad nivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om *270* högskolepoäng. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan avläggs på avancerad nivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om 300 eller, när så krävs, 330 högskolepoäng.

För examen krävs att utbildningen omfattar följande områden: ämnes- och ämnesdidaktiska studier med relevans för undervisning i något av

---

[1] Förordningen omtryckt 1998:1003.

[2] Senaste lydelse 2016:707.

skolväsendets ämnen för vilket det finns en fastlagd kurs- eller ämnesplan, utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng, förlagd inom relevant verksamhet och ämne.

För ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska utbildningen omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om *195 högskolepoäng i tre undervisningsämnen. Om undervisningsämnet musik eller bild ingår i utbildningen, kan examen dock omfatta ämnesstudier i två eller tre undervisningsämnen. När två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik ingår i utbildningen omfattar examen ämnesstudier endast i dessa två undervisningsämnen*. Av de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna ska 15 högskolepoäng utgöra ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen ska omfatta minst en fördjupning om 90 högskolepoäng i relevant ämne eller ämnesområde. För varje övrigt ämne som ingår i examen krävs minst *45* högskolepoäng. När svenska, samhällskunskap eller musik ingår krävs dock alltid 90 högskolepoäng inom de ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen.

Inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer.

För ämneslärarexamen med inriktning mot gymnasieskolan ska utbildningen omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 225 eller, när så krävs, 255 högskolepoäng i två undervisningsämnen. Av de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna ska 15 högskolepoäng utgöra ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen ska omfatta en fördjupning om 120 högskolepoäng i relevant ämne eller ämnesområde och en fördjupning om 90 högskolepoäng. När svenska, samhällskunskap eller musik ingår krävs dock alltid 120 högskolepoäng inom de ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen.

Inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer.

Studierna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan ska anknyta till kommande yrkesutövning och omfatta följande:

– skolväsendets historia, organisation och villkor samt skolans värdegrund, innefattande de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna,
– läroplansteori och didaktik,
– vetenskapsteori och forskningsmetodik,
– utveckling, lärande och specialpedagogik,
– sociala relationer, konflikthantering och ledarskap,
– bedömning och betygssättning, och
– utvärdering och utvecklingsarbete.

Mål

Föreslagen lydelse

EXAMENSORDNING

---

4. Examensbeskrivningar

EXAMINA PÅ GRUNDNIVÅ ELLER AVANCERAD NIVÅ

Ämneslärarexamen

Omfattning

Ämneslärarexamen ges med två inriktningar. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 avläggs på avancerad nivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om *240 eller, när så krävs,* 270 *eller 300* högskolepoäng. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan avläggs på avancerad nivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om 300 eller, när så krävs, 330 högskolepoäng.

För examen krävs att utbildningen omfattar följande områden: ämnes- och ämnesdidaktiska studier med relevans för undervisning i något av skolväsendets ämnen för vilket det finns en fastlagd kurs- eller ämnesplan, utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng, förlagd inom relevant verksamhet och ämne.

För ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska utbildningen omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om *165 högskolepoäng* i *två undervisningsämnen eller 225* högskolepoäng i tre undervisningsämnen. *Examen ska dock omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 195 högskolepoäng i två undervisningsämnen när två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik ingår i utbildningen. Examen får vidare omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 195 högskolepoäng i två undervisningsämnen om undervisningsämnet bild eller musik ingår i utbildningen.* Av de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna ska 15 högskolepoäng utgöra ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen ska omfatta minst en fördjupning om 90 högskolepoäng i relevant ämne eller ämnesområde. För varje övrigt ämne som ingår i examen krävs minst *60* högskolepoäng. När svenska, samhällskunskap eller musik ingår krävs dock alltid 90 högskolepoäng inom de ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen.

Inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer.

För ämneslärarexamen med inriktning mot gymnasieskolan ska utbildningen omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 225 eller, när så krävs, 255 högskolepoäng i två undervisningsämnen. Av de ämnes-

och ämnesdidaktiska studierna ska 15 högskolepoäng utgöra ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen ska omfatta en fördjupning om 120 högskolepoäng i relevant ämne eller ämnesområde och en fördjupning om 90 högskolepoäng. När svenska, samhällskunskap eller musik ingår krävs dock alltid 120 högskolepoäng inom de ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen.

Inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer.

Studierna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan ska anknyta till kommande yrkesutövning och omfatta följande:

– skolväsendets historia, organisation och villkor samt skolans värdegrund, innefattande de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna,
– läroplansteori och didaktik,
– vetenskapsteori och forskningsmetodik,
– utveckling, lärande och specialpedagogik,
– sociala relationer, konflikthantering och ledarskap,
– bedömning och betygssättning, och
– utvärdering och utvecklingsarbete.

Mål

Bilaga 4[3]

Nuvarande lydelse

ÄMNESKOMBINATIONER

1. Innehåll

I denna bilaga anges det enligt 6 kap. 5 § andra stycket vilka ämnen som får kombineras i en ämneslärarexamen.

2. Grundskolans årskurs 7–9

Ämnen för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 delas in i följande ämnesgrupper:

1. engelska, matematik, modersmål *och* svenska,
2. *bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd,*
3. *engelska, moderna språk, modersmål och svenska som andraspråk,*
4. *geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,*
5. *biologi, fysik, kemi och teknik,*

---

[3] Senaste lydelse 2013:924.

6. engelska, moderna språk, modersmål, svenska, svenska som andraspråk och teckenspråk, och

7. biologi, fysik, kemi, matematik och teknik.

Ämneskombinationerna för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är följande:

1. ett ämne ur ämnesgrupp 1 och två andra ämnen ur ämnesgrupp 3, 4 eller 5, alternativt ur ämnesgrupp 3 två olika språk inom ämnet moderna språk,

2. ett ämne ur ämnesgrupp 2 och två ämnen ur ämnesgrupp 4, 6 eller 7,

3. ämnena bild och slöjd ur ämnesgrupp 2 och ett ämne ur ämnesgrupp 4, 6 eller 7,

4. ämnena bild och slöjd ur ämnesgrupp 2,

5. tre ämnen ur ämnesgrupp 4 eller 5,

6. två av ämnena svenska, samhällskunskap och musik, och

7. ämnet bild eller musik ur ämnesgrupp 2 och ett ämne ur ämnesgrupp 4, 6 eller 7.

3. Gymnasieskolan

Ämnen för inriktning mot arbete i gymnasieskolan delas in i följande ämnesgrupper:

1. engelska, matematik, modersmål *och* svenska,
2. *engelska,* grekiska, latin, moderna språk, *modersmål, svenska som andraspråk* och teckenspråk,
3. filosofi, företagsekonomi, geografi, historia, juridik, psykologi, religionskunskap och samhällskunskap,
4. biologi, fysik, kemi, naturkunskap och teknik,
5. idrott och hälsa, och
6. bild, dans, musik och teater.

Ämneskombinationerna för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan är följande:

1. ett ämne ur ämnesgrupp 1 och ett annat ämne ur ämnesgrupp 2, 3 eller 4,

2. två ämnen ur ämnesgrupp 2, 3 eller 4, alternativt ur ämnesgrupp 2 två olika språk inom ämnet moderna språk,

3. idrott och hälsa och ett ämne ur ämnesgrupp 1, 2, 3 eller 4,

4. ett ämne ur ämnesgrupp 6 och ett ämne ur ämnesgrupp 1, 2, 3 eller 4, och

5. ett ämne ur ämnesgrupp 6 och ytterligare 90 högskolepoäng inom det i ämnesgrupp 6 valda ämnesområdet.

Föreslagen lydelse

ÄMNESKOMBINATIONER

1. Innehåll

I denna bilaga anges det enligt 6 kap. 5 § andra stycket vilka ämnen som får kombineras i en ämneslärarexamen.

2. Grundskolans årskurs 7–9

Ämnen för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 delas in i följande ämnesgrupper:
1. engelska, matematik, modersmål, *moderna språk, svenska, svenska som andraspråk och teckenspråk,*
2. geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
3. biologi, fysik, kemi och teknik,
4. hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa och slöjd, och
5. bild och musik.

Ämneskombinationerna för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är följande:
1. två ämnen ur ämnesgrupp 1, 2 eller 3,
2. ett ämne ur ämnesgrupp 1 och ett ämne ur ämnesgrupp 2, 3, 4 eller 5,
3. ett ämne ur ämnesgrupp 2 eller 3 och ett ämne ur ämnesgrupp 4 eller 5,
4. två olika språk inom ämnet moderna språk, eller
5. ämnena bild och slöjd.

Om examen omfattar ytterligare ett ämne utöver vad som anges i
1. första stycket 1, 2, 3 eller 5 ska detta ämne vara ett annat ämne ur ämnesgrupp 1, 2, 3, 4 eller 5, eller
2. första stycket 4 ska detta ämne vara ett tredje språk inom ämnet moderna språk eller ett annat ämne ur ämnesgrupp 1, 2, 3, 4 eller 5.

3. Gymnasieskolan

Ämnen för inriktning mot arbete i gymnasieskolan delas in i följande ämnesgrupper:
1. engelska, matematik, modersmål, svenska *och svenska som andraspråk,*
2. grekiska, latin, moderna språk och teckenspråk,
3. filosofi, företagsekonomi, geografi, historia, juridik, psykologi, religionskunskap och samhällskunskap,
4. biologi, fysik, kemi, naturkunskap och teknik,
5. idrott och hälsa, och
6. bild, dans, musik och teater.

Ämneskombinationerna för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan är följande:
1. två ämnen ur ämnesgrupp 1, 2, 3 eller 4,
2. ett ämne ur ämnesgrupp 1 och ett annat ämne ur ämnesgrupp 2, 3 eller 4,
3. två olika språk inom ämnet moderna språk,
4. idrott och hälsa och ett ämne ur ämnesgrupp 1, 2, 3 eller 4,
5. ett ämne ur ämnesgrupp 6 och ett ämne ur ämnesgrupp 1, 2, 3 eller 4, eller
6. ett ämne ur ämnesgrupp 6 och ytterligare 90 högskolepoäng
inom det i ämnesgrupp 6 valda ämnesområdet.

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen

Härigenom föreskrivs att 11 och 12 §§ förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	11 §
Ämneslärarexamen som avses i 9 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i två undervisningsämnen avläggs på *grundnivå* och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om *225* högskolepoäng. För examen krävs att	Ämneslärarexamen som avses i 9 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i två undervisningsämnen avläggs på *avancerad nivå* och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om *240* högskolepoäng. För examen krävs att
1. studenten har gått igenom kompletterande pedagogisk utbildning,	1. studenten har gått igenom kompletterande pedagogisk utbildning,
2. kursfordringarna omfattar ämnesstudier om *135* högskolepoäng i två undervisningsämnen, och	2. kursfordringarna omfattar ämnesstudier om *150* högskolepoäng i två undervisningsämnen, och
3. studenten inom ramen för kursfordringarna har fullgjort minst ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng.	3. studenten inom ramen för kursfordringarna har fullgjort minst ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng.

Det som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) om att inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer gäller inte för ämneslärarexamen som avses i första stycket.

Utöver vad som anges i första stycket och om annat inte följer av andra stycket gäller de krav som anges för ämneslärarexamen i bilaga 2 till högskoleförordningen och som inte motsvaras av kraven i första stycket.

Första–tredje styckena gäller inte när examen omfattar ämnesstudier *i två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik.*	Första–tredje styckena gäller inte när examen omfattar ämnesstudier
	1. i två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik, eller
	2. om totalt 180 högskolepoäng i två undervisningsämnen och omfattar undervisningsämnet bild eller musik.

12 §

Ämneslärarexamen som avses i 9 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i tre undervisningsämnen eller två *av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik* avläggs på avancerad nivå. För examen krävs att studenten har gått igenom kompletterande pedagogisk utbildning.	Ämneslärarexamen som avses i 9 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i tre undervisningsämnen eller två *undervisningsämnen i de fall som avses i 11 § fjärde stycket* avläggs på avancerad nivå. För examen krävs att studenten har gått igenom kompletterande pedagogisk utbildning.

Det som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) om att inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer gäller inte för ämneslärarexamen som avses i första stycket.

Utöver vad som anges i första stycket och om inte annat följer av andra stycket gäller de krav för ämneslärarexamen som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2018.
2. Den som före den 1 januari 2018 har påbörjat en utbildning till ämneslärare enligt de äldre bestämmelserna och den som dessförinnan antagits till en sådan utbildning men fått anstånd till en tidpunkt efter ikraftträdandet att påbörja utbildningen har rätt att slutföra sin utbildning för att få en examen enligt de äldre bestämmelserna, dock längst till och med utgången av 2024.

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen

Härigenom föreskrivs att 27 § förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	27 §
Om ämneslärarexamen ska anses ha inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 enligt 24 eller 25 § och omfatta	Om ämneslärarexamen ska anses ha inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 enligt 24 eller 25 § och omfatta
1. ett undervisningsämne, ska den anses omfatta kursfordringar om 180 högskolepoäng och avläggas på grundnivå,	1. ett undervisningsämne, ska den anses omfatta kursfordringar om 180 högskolepoäng och avläggas på grundnivå,
2. två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik, ska den anses omfatta kursfordringar om 270 högskolepoäng och avläggas på avancerad nivå,	2. två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik, ska den anses omfatta kursfordringar om 270 högskolepoäng och avläggas på avancerad nivå,
3. två undervisningsämnen i en annan kombination än som avses i 2, ska den anses omfatta kursfordringar om *225* högskolepoäng och avläggas på *grundnivå*, eller	3. två undervisningsämnen i en annan kombination än som avses i 2, ska den anses omfatta kursfordringar om *240* högskolepoäng och avläggas på *avancerad nivå*, eller
4. tre undervisningsämnen, ska den anses omfatta kursfordringar om *270* högskolepoäng och avläggas på avancerad nivå.	4. tre undervisningsämnen, ska den anses omfatta kursfordringar om *300* högskolepoäng och avläggas på avancerad nivå.
Examen ska anses omfatta en fördjupning om 90 högskolepoäng i det undervisningsämne som studenten har mest erfarenhet av att undervisa i eller störst omfattning av ämnesstudier i och om *45* högskolepoäng för varje övrigt undervisningsämne. Om studenten har lika stor erfarenhet av att undervisa eller lika stor omfattning av ämnesstudier i varje undervisningsämne,	Examen ska anses omfatta en fördjupning om 90 högskolepoäng i det undervisningsämne som studenten har mest erfarenhet av att undervisa i eller störst omfattning av ämnesstudier i och om *60* högskolepoäng för varje övrigt undervisningsämne. Om studenten har lika stor erfarenhet av att undervisa eller lika stor omfattning av ämnesstudier i varje undervisningsämne,

får han eller hon välja vilket av ämnena som ska anses omfatta 90 högskolepoäng. När examen ska anses omfatta två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik, ska den dock anses omfatta 90 högskolepoäng i båda ämnena. Studenten får välja om det är hans eller hennes erfarenhet av att undervisa eller ämnesstudier som ska beaktas.

får han eller hon välja vilket av ämnena som ska anses omfatta 90 högskolepoäng. När examen ska anses omfatta två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik, ska den dock anses omfatta 90 högskolepoäng i båda ämnena. Studenten får välja om det är hans eller hennes erfarenhet av att undervisa eller ämnesstudier som ska beaktas.

Utöver vad som följer av högskoleförordningen (1993:100) ska det av examensbeviset framgå vilken omfattning varje undervisningsämne ska anses ha.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Den som före den 1 januari 2018 har påbörjat ämneslärarutbildning enligt 23 §, 24 § första meningen, 25 eller 27 §§ har rätt att slutföra sin utbildning för att få en examen enligt de äldre bestämmelserna, dock längst till och med den 30 juni 2020. Hänvisningen i 23 och 25 §§ till bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) ska då avse bilaga 2 i dess lydelse före den 1 januari 2018.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2016:705) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå

Härigenom föreskrivs att 17 och 18 förordningen (2016:705) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	17 §
Ämneslärarexamen som avses i 15 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i två undervisningsämnen avläggs på *grundnivå* och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om *225* högskolepoäng. För examen krävs att studenten	Ämneslärarexamen som avses i 15 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i två undervisningsämnen avläggs på *avancerad nivå* och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om *240* högskolepoäng. För examen krävs att studenten
1. har fullgjort en utbildning som avses i 3 § och som ska anses motsvara sammanlagt 90 högskolepoäng enligt andra stycket,	1. har fullgjort en utbildning som avses i 3 § och som ska anses motsvara sammanlagt 90 högskolepoäng enligt andra stycket,
2. före utbildningen har fullgjort kursfordringar som omfattar ämnesstudier om *135* högskolepoäng i två undervisningsämnen, och	2. före utbildningen har fullgjort kursfordringar som omfattar ämnesstudier om *150* högskolepoäng i två undervisningsämnen, och
3. inom ramen för kursfordringarna har fullgjort minst ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng.	3. inom ramen för kursfordringarna har fullgjort minst ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng.

Studenten ska genom att ha fullgjort en utbildning som avses i denna förordning anses ha fullgjort studier som omfattar utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng. Det som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) om att inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer gäller inte för ämneslärarexamen som avses i första stycket.

Utöver vad som anges i första stycket och om inte annat följer av andra stycket gäller de krav för ämneslärarexamen som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen och som inte motsvaras av kraven i första stycket.

Första–tredje styckena gäller inte när examen omfattar ämnes-	Första–tredje styckena gäller inte när examen omfattar ämnes-

studier *i två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik.*	studier 1. *i två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik, eller* 2. *om totalt 180 högskolepoäng i två undervisningsämnen och omfattar undervisningsämnet bild eller musik.*

18 §

Ämneslärarexamen som avses i 15 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i tre undervisningsämnen eller *två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik* avläggs på avancerad nivå. För examen krävs att studenten har fullgjort en utbildning som avses i 3 § och vad som anges i andra och tredje styckena.	Ämneslärarexamen som avses i 15 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i tre undervisningsämnen eller *två undervisningsämnen i de fall som avses i 17 § fjärde stycket* avläggs på avancerad nivå. För examen krävs att studenten har fullgjort en utbildning som avses i 3 § och vad som anges i andra och tredje styckena.

Studenten ska genom att ha fullgjort utbildningen anses ha fullgjort studier som omfattar utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng. Det som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) om att inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer gäller inte för ämneslärarexamen som avses i första stycket.

Utöver vad som anges i första stycket och om inte annat följer av andra stycket gäller de krav för ämneslärarexamen som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2018.
2. Den som före den 1 januari 2018 har påbörjat en utbildning till ämneslärare enligt de äldre bestämmelserna och den som dessförinnan antagits till en sådan utbildning men fått anstånd till en tidpunkt efter ikraftträdandet att påbörja utbildningen har rätt att slutföra sin utbildning för att få en examen enligt de äldre bestämmelserna, dock längst till och med utgången av 2024.

2. Ärendets hittillsvarande handläggning

2.1 En promemoria har remitterats tidigare

I juni 2014 fick professor Mikael Alexandersson i uppgift att biträda Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) med att genomföra en översyn av ämneslärarexamen. Förslagen skulle enligt uppdraget rymmas inom befintliga ekonomiska ramar och inte innebära att antalet högskolepoäng ökade för någon inriktning.

Under våren 2015 remitterades departementspromemorian "En mer flexibel ämneslärarutbildning" som baserats på Mikael Alexanderssons underlag. Förslagen i den promemorian syftade till att göra ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 mer flexibel och attraktiv. I dag omfattar denna utbildning 270 högskolepoäng och i regel tre undervisningsämnen. I vissa fall kan utbildningen dock i stället omfatta två undervisningsämnen. I den promemoria, som remitterades, föreslogs att en variant, som är ett halvt år kortare, skulle införas. Den skulle omfatta 240 högskolepoäng och ha två undervisningsämnen. Vidare föreslogs det att möjligheten att läsa 270 högskolepoäng med två undervisningsämnen skulle vara tillåten med fler kombinationer av undervisningsämnen än i dag. Enligt förslaget skulle dessutom en möjlighet till fördjupning om 120 högskolepoäng införas som ett alternativ till dagens 90 högskolepoäng. Någon ändring av det minsta ämnesdjupet 45 högskolepoäng för ett undervisningsämne i treämnesutbildningen föreslogs inte. Däremot föreslogs flexiblare regler i fråga om tillåtna ämneskombinationer.

2.2 Kort om remissinstansernas synpunkter

Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrkte förslagen helt eller delvis. Flera instanser fann det positivt att förslaget ger stor flexibilitet för lärosäten och studenter och att det ger ökade möjligheter till samläsning mellan inriktningarna. Flera instanser uppgav att lärarutbildningen för närvarande inte klarar av några fler stora reformer och fann det därför bra att förslaget inte innebär några genomgripande förändringar.

Flera remissinstanser påpekade att det minsta ämnesdjupet om 45 högskolepoäng inte ger tillräckligt djupa ämneskunskaper. Det framhölls också att de många tillåtna varianterna kunde framstå som otydliga särskilt för studenter och huvudmän för skolan. Det påpekades också att förslagen om ändrad reglering av ämneskombinationer behöver justeras ytterligare dels för att möjliggöra flexibilitet för individer och lärosäten och dels för att skapa en önskad styrning från både statens och skolhuvudmännens perspektiv.

2.3 Ytterligare diskussioner om promemorians förslag

Under våren 2016 har förslagen i den promemoria som remitterats tidigare och remissvaren på denna diskuterats med Lärarförbundet, Lärarnas riksförbund, Lärarutbildningskonventet, Sveriges förenade studentkårer, Friskolornas riksförbund, Sveriges Kommuner och Landsting och Sveriges universitets- och högskoleförbund. I dessa diskussioner har det framkommit att ett minsta ämnesdjup om 60 högskolepoäng bedöms lämpligt för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9, att regleringarna om ämneskombinationer bör göras mer flexibla och att bl.a. ämneskombinationen matematik och svenska bör tillåtas.

Denna promemoria bygger på den promemoria som remitterats tidigare och på de synpunkter som framkommit i remissvaren och i de diskussioner som förts under våren 2016.

3. Situationen i dag

3.1 Rekryteringsbehoven överstiger tillgången på lärare

Bra lärare är den enskilt viktigaste faktorn för att höja elevers studieresultat. Att det utbildas tillräckligt många lärare är därför viktigt. I rapporten Högskoleutbildningar och arbetsmarknaden – Ett planeringsunderlag inför läsåret 2013/14 från 2012 gjorde dåvarande Högskoleverket en prognos över tillgång och efterfrågan av grundskollärare för de senare årskurserna och gymnasielärare fram till 2030 (Högskoleverkets rapport 2012:22 R). Prognosen visar att det på sikt finns risk för brist på ämneslärare totalt sett. Bakom den genomsnittliga bilden döljer sig enligt rapporten dock både överskott och underskott beroende på ämnesinriktning.

Av Universitetskanslersämbetets statistiska analys Ökande men inte tillräckligt stort intresse för lärarutbildning från 2014 framgår att det i en enkätundersökning av SCB:s prognosinstitut bedöms att tillgången på nyexaminerade ämneslärare med inriktning mot årskurs 7–9 och gymnasieskolan är relativt balanserad, med undantag för ämneslärare i matematik och naturorienterande ämnen som det bedöms vara fortsatt brist på (Universitetskanslersämbetet 2014-02-18/2). I en enkät som Riksrevisionen har gjort har en stor andel huvudmän uppgett att de vid tiden för enkäten upplever att det är svårt att rekrytera lärare till årskurs 7–9 med inriktning mot matematik och naturvetenskap respektive moderna språk (se Riksrevisionens rapport RIR 2014:18). Detsamma gäller gymnasielärare med dessa ämnesinriktningar. Enligt rapporten upplever däremot majoriteten av skolhuvudmännen att det är lätt att rekrytera lärare för årskurs 7–9 med inriktning mot samhällsvetenskapliga ämnen.

Av Skolverkets lärarprognos från 2015 (U2014/04128/S) framgår att den rådande lärarbristen väntas förvärras de kommande åren. Enligt Skolverket kommer det totala personalbehovet i samtliga skol- och verksamhetsformer att öka från 236 000 heltidstjänster 2014 till 266 000 heltidstjänster 2029. Behovet beräknas bli störst i grundskolans årskurs 7–9 och i förskolan.

Det totala behovet motsvarar ett rekryteringsbehov om 184 000 heltidstjänster vilket i sin tur motsvarar ett examinationsbehov om totalt 219 000 personer. För de tre femårsperioder som prognosen gäller (2015–2019, 2020–2024 och 2025–2029) motsvarar detta ett examinationsbehov per femårsperiod om 84 000, 71 000 respektive 64 000 personer. Under den senaste femårsperioden, 2010–2014, examinerades totalt 47 000 lärare, förskollärare, speciallärare och specialpedagoger, vilket alltså är betydligt färre än de prognosticerade examinationsbehoven.

Denna bristsituation syns redan tydligt för skolans huvudmän som har svårt att rekrytera legitimerade och behöriga lärare. I SCB:s arbetskraftsbarometer 2015 uppger en stor majoritet av de tillfrågade arbetsgivarna att det råder brist på såväl nyutexaminerade som yrkeserfarna lärare inom ett flertal inriktningar och ämnen. Störst brist rapporteras gällande lärare i grundskolans årskurs 7–9 och särskilt med inriktning mot matematik och naturorienterande ämnen.

3.2 Andelen behöriga lärare varierar beroende på skolform och ämnen

En fråga som hänger samman med tillgången på utbildade lärare är hur många av de lärare som i dag undervisar i skolan som är behöriga att bedriva undervisningen. Skolverket redovisar i sin lärarprognos från 2015 hur stor andel av undervisningen i olika skolformer som bedrivs av lärare eller förskollärare som är behöriga.

I grundskolan hade 85 procent av lärarna (heltidstjänster) en pedagogisk högskoleexamen läsåret 2015/16. I genomsnitt hade 70 procent av lärarna i årskurs 7–9 legitimation och behörighet i minst ett ämne. Skillnaderna mellan ämnen är stora. Störst andel legitimerade och behöriga fanns i historia (83 procent), idrott och hälsa (83 procent) samt franska (80 procent). Minst andel fanns i teknik (62 procent), spanska (61 procent) och svenska som andraspråk (48 procent).

I gymnasieskolan hade 80 procent av lärarna (heltidstjänster) en pedagogisk högskoleexamen läsåret 2015/16. Av de gymnasielärare som undervisade i ämnen som Skolverket samlar in statistik för var knappt 80 procent av lärarna legitimerade och behöriga för något eller några av

dessa ämnen (heltidstjänster). Även i gymnasieskolan finns det skillnader mellan ämnen. Störst andel legitimerade och behöriga fanns i historia (89 procent), biologi (88 procent) och kemi (87 procent). Minst andel fanns i naturkunskap (70 procent), teknik (48 procent) och svenska som andraspråk (35 procent).

En viktig utgångspunkt för Skolverkets prognoser är dels vilken tillgång på behöriga lärare som finns i nuläget, dels vilken tillgång som förväntas finnas för respektive år som prognosen omfattar. Det totala rekryteringsbehovet beräknas som differensen mellan det skattade totala behovet av personal och den skattade tillgången till personal. Ett viktigt antagande i prognosen är att obehöriga lärare ska ersättas av behöriga. Ur detta perspektiv är det också viktigt att ha en detaljerad och uppdaterad bild av hur behörighetsläget ser ut. (För en mer utförlig redovisning av skolväsendets personalsituation, se budgetpropositionen för 2017, prop. 2016/17:1, utgiftsområde 16, kap. 2.)

Skolverket anför i rapporten Redovisning av uppdrag om hur stor andel av undervisningen som bedrivs av behöriga lärare (Statens skolverk dnr. 2014:00624) att kommande pensionsavgångar i kombination med det låga intresset för läraryrket och det missnöje som många verksamma lärare vittnar om sammantaget kräver genomgripande analyser och långsiktiga, strukturella förändringar och satsningar. Skolverket lyfter bl.a. fram att landets lärosäten måste planera och dimensionera sina lärarutbildningar så att skolverksamhetens behov av utbildade lärare i olika ämnen tillgodoses så långt det är möjligt. Viktigast är dock enligt Skolverket att läraryrket är så attraktivt att många söker sig till lärarutbildningen och att verksamma lärare inte lämnar yrket.

3.3 Antalet sökande till ämneslärarutbildningen

Enligt en rapport från Universitets- och högskolerådet ökade det totala antalet sökande till ämneslärarutbildningen höstterminen 2015 jämfört med höstterminen 2014. Antalet sökande till inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 var i det närmaste oförändrat, medan antalet sökande till inriktningen mot arbete i gymnasieskolan ökade kraftigt. Antalet sökande till inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 var mycket lägre än antalet sökande till inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Antalet förstahandssökande till ämneslärarutbildningen minskade kraftigt för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och ökade kraftigt för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Även antalet behöriga sökande till inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 minskade kraftigt, medan det ökade för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan (Antagning till högre utbildning höstterminen 2015. Statistik i samband med första urvalet ht 2015, Universitets- och högskolerådet, dnr 1.1.1-134-2015).

Uppgifter i fråga om antagningen till vårterminen 2016 visar motsvarande bild. Det totala antalet sökande till ämneslärarutbildningen vårterminen 2016 ökade i jämförelse med vårterminen 2015. Antalet sökande till ämneslärarutbildning var i det närmaste oförändrat för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9, men befann sig på en fortsatt låg nivå. Antalet sökande för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan befann sig på en mycket högre nivå och ökade dessutom kraftigt. När det gäller antalet förstahandssökande till inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 var det högre än vårterminen 2015, men befann sig på en fortsatt låg nivå. För inriktningen mot arbete i gymnasieskolan ökade antalet behöriga sökande vårterminen 2016 i jämförelse med vårterminen 2015. (Antagning till högre utbildning vårterminen 2016. Statistik i samband med första urvalet vt 2016, Universitets- och högskolerådet, dnr 1.1.1-134-2015).

Motsvarande rapport om antagningen till höstterminen 2016 beskriver att det totala antalet sökande till ämneslärarutbildning har minskat något både för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och för inriktningen mot gymnasieskolan höstterminen 2016, jämfört med höstterminen 2015. Antalet förstahandssökande minskade för inriktningen mot grundskolans årskurs 7–9 och ökade med ungefär lika mycket för inriktningen mot gymnasieskolan höstterminen 2016, jämfört med höstterminen 2015. Antalet behöriga sökande minskade för inriktningen mot grundskolans årskurs 7–9 och ökade för inriktningen mot gymnasieskolan höstterminen 2016, jämfört med höstterminen 2015 (Antagning till högre utbildning höstterminen 2016. Statistik i samband med första urvalet ht 2016, Universitets- och högskolerådet, dnr 1.1.1-382-16).

I sammanhanget bör nämnas att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan ger behörighet att även undervisa i grundskolans årskurs 7–9 och att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ger behörighet att även undervisa i grundskolans årskurs 4–6 (se avsnitt 5).

3.4 Det finns ett behov av samverkan mellan lärosätena

Läraryrkets status och attraktivitet är beroende av flera olika faktorer, t.ex. arbetsmiljön och möjligheten att göra karriär. En betydelsefull del är att lärarutbildningen i sig är attraktiv och leder till anställning. Det sammantagna utbildningsutbudet bör vara väl avvägt för att möta såväl det regionala som det nationella arbetsmarknadsbehovet. Utbildningsutbudet vid olika lärosäten bör därför komplettera varandra. För att detta ska uppnås, särskilt när det gäller utbildningar med låg efterfrågan från studenterna, kan lärosäten samverka med varandra. Genom att samverka vid anordnandet av utbildning i ett bristämne med låg student-

efterfrågan skulle det kunna förhindras att intresserade studenter väljer att i stället läsa andra ämnen vid olika lärosäten. Distansutbildning bör kunna vara ett verktyg i en sådan samverkan.

Ett annat skäl till att samverka kan vara att lärosätenas situation skiljer sig åt i fråga om vilka lärarresurser som finns tillgängliga. Tillgängliga lärarresurser är en viktig faktor när ett lärosäte beslutar om hur många platser som erbjuds på olika inriktningar av lärarutbildningen (se Riksrevisionens rapport Statens dimensionering av lärarutbildningen – utbildas rätt antal lärare?, RIR 2014:18). I rapporten rekommenderar Riksrevisionen regeringen bl.a. att stimulera och underlätta ytterligare för lärosäten att samverka rörarande lärarutbildning för att på så sätt uppnå ökad specialisering mellan lärosätena.

I oktober 2015 redovisade Utredningen om högskolans utbildningsutbud (U 2014:09) sitt betänkande Högre utbildning under tjugo år (SOU 2015:70). Betänkandet innehåller bl.a. bedömningar om vilka hinder det kan finnas för lärosätenas möjligheter att samverka om utbildningsutbud och förslag för att underlätta sådan samverkan. Exempelvis föreslår utredningen att lärosätena, i de fall det inte redan finns och det finns behov av det, ska skapa arenor för regelbunden och systematisk samverkan med andra lärosäten om dimensionering av högskolans utbildning och att utformningen av dessa arenor ska anpassas till respektive lärosätes förutsättningar och behov. Utredningen har även kartlagt hur lärosätena samarbetar inom distansutbildning.

3.5 Åtgärder som har vidtagits för att stärka läraryrket och för att attrahera fler till läraryrket

Rekryteringsbehovet av lärare är mycket stort. Insatser behövs för att säkerställa tillgången till behöriga lärare bl.a. genom att stärka läraryrkets attraktivitet så att fler vill bli lärare, fler lärare vill stanna i yrket och fler vill återvända till läraryrket.

Regeringen tog under inledningen av mandatperioden initiativ till en nationell samling för läraryrket med målet att skapa förutsättningar för att attrahera fler till yrket samt behålla och utveckla en högkvalitativ lärarkår. En del av den nationella samlingen är det så kallade Lärarlönelyftet, som infördes genom förordningen (2016:100) om statsbidrag för höjda löner till lärare och vissa andra personalkategorier. Därigenom får skolhuvudmän möjlighet att få statsbidrag till att höja lönen för bl.a. särskilt kvalificerade lärare utöver vad som följer av den ordinarie lönerevisionen. I Lärarlönelyftet finns medel för att kunna höja lönerna för cirka 60 000 lärare.

I september 2016 tillsattes, inom ramen för den nationella samlingen, utredningen Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner (dir. 2016:76) som bl.a. syftar till att ge bättre förutsättningar för lärare, förskollärare och rektorer att utföra sina uppdrag. Av direktiven till utredningen framgår att utredaren bl.a. ska se över och vid behov lämna förslag på justeringar av legitimations- och behörighetsreglerna, se över hur lärare och förskollärare kan stärkas i sin profession, bl.a. hur en god introduktion i lärar- och förskolläraryrkena kan säkras, se över karriärvägsreformen och utifrån en analys av arbetssituationen och organisatoriska faktorer föreslå åtgärder för att minska lärares, rektorers och förskolechefers administrativa arbetsbörda.

För att icke-legitimerade lärare ska få sin legitimation pågår också satsningen Vidareutbildning av lärare (VAL). Det finns även en möjlighet för personer som har ämneskunskaper som motsvarar de krav som ställs för ett eller flera av skolans undervisningsämnen och som vill bli ämneslärare att läsa en kompletterande utbildning (KPU) om 90 högskolepoäng för att erhålla ämneslärarexamen (förordningen [2011:686] om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen).

Det har under våren 2016 också fattats beslut om en ny särskild kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) för personer med forskarexamen i syfte att få fler ämneslärare och lektorer i skolan (förordningen [2016:705] om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå). Utbildningen kombineras med ett särskilt utbildningsbidrag. Det är fråga om en satsning som har potential att fördubbla antalet lektorer i skolväsendet (prop. 2015/16:142, bet. 2015/16:UbU22, rskr. 2015/16:UbU22, förordningen [2016:706] om utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå).

Sedan 2007 pågår satsningen Utländska lärares vidareutbildning (ULV), Utbildningen regleras i förordning (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning. Syftet med satsningen är att ge personer med en utländsk lärarexamen möjlighet till kompletterande utbildning och på så sätt tillvarata kompetensen hos personer med utländsk lärarutbildning och ge ökade möjligheter till anställning i svensk skola eller förskola. Under 2015 utökades de särskilda medel som finns avsatta för utbildningen för att kunna svara mot ett ökande söktryck. Totalt omfattade utbildningen 396 helårsstudenter under 2015 (prop. 2016/17:1).

Vidare infördes nyligen en förändring i skollagen som gör det möjligt att genomföra en försöksverksamhet med tidsbegränsade anställningar under högst två år av personer som saknar behörighetsgivande lärar-

examen. De nya bestämmelserna möjliggör tidsbegränsade anställningar av personer som ska bedriva undervisning i ämnen där det råder brist på legitimerade lärare. För att en skola ska kunna anställa personen i två år ska hon eller han ha ämneskunskaper som motsvarar det som krävs för en behörighetsgivande lärarexamen. Personen ska också genomföra en kompletterande pedagogisk utbildning som syftar till att hon eller han ska uppnå behörighetsgivande lärarexamen (prop. 2015/16:23, bet. 2015/16:UbU8, rskr. 2015/16:127 och förordningen [2016:350] om försöksverksamhet med anställning under viss komp-letterande utbildning).

Regeringen har även gett Skolverket uppdrag att genomföra en lärarkampanj som syftar till att attrahera ungdomar och unga vuxna till lärar- och förskolläraryrkena. Lärarkampanjen ska bygga vidare på Skolverkets tidigare genomförda kampanj "För det vidare". Den nya kampanjen ska bl.a. kommunicera fakta om läraryrket, som statistik över antalet kvarvarande i yrket, lön m.m. i syfte att motverka felaktiga uppfattningar om yrket.

4. Tidigare större reformer av lärarutbildningen

4.1 1988 års reform

Före 1988 fanns det en klasslärarutbildning och en ämneslärarutbildning för grundskolan och en ämneslärarutbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen. År 1988 ersattes klasslärarutbildningen och ämneslärarutbildningen för grundskolan av en grundskollärarlinje.

Grundskollärarlinjen bestod av två grenar; en för lärare i årskurserna 1–7 och en för lärare i årskurserna 4–9. Genom att båda lärarkategorierna kunde tjänstgöra i årskurserna 4–7 kunde enligt förarbetena hänsyn tas i det avseendet till elevernas, lärarnas och skolans behov när undervisningen organiserades (prop. 1984/85:122, s. 9, jfr UbU 1984/85:31, s. 8). Det anfördes också att det med två olika huvudinriktningar av utbildningen blev större möjligheter att tillgodose lärarnas behov av ämneskunskaper för undervisning i de senare årskurserna.

När det gäller ämnet svenska framhölls det i förarbetena att det ämnet hade en särskild ställning i skolan och att alla blivande lärare måste kunna bidra till att utveckla elevernas färdigheter i svenska språket (prop. 1984/85:122, s. 16). Lärarna i svenska fyllde därför enligt propositionen en expertroll och de behövde breda och djupa kunskaper inom sitt område.

Ämneslärarutbildningen skulle i fortsättningen istället utformas utifrån gymnasieskolans och vuxenutbildningens behov och innebar enligt

nämnda budgetproposition att ämneskunskaperna för dessa lärare kunde fördjupas ytterligare. Av budgetpropositionen framgår att ämneslärarutbildningen normalt skulle omfatta två ämnen om vardera 60 poäng (40 poäng motsvarade då heltidsstudier under ett läsår), med undantag för svenska, engelska, franska, tyska och praktisk-estetiskt ämne (med undantag för barnkunskap) som föreslogs omfatta 80 poäng (prop. 1987/88:100 bil 10, s. 274 f.). Med hänsyn till att fyra ämnesområden inom högskolan – statskunskap, nationalekonomi, kulturgeografi och sociologi – ingick i skolämnet samhällskunskap ansåg dock utbildningsutskottet att även ämnet samhällskunskap skulle omfatta 80 poäng (UbU 1987/88:25, s. 9). Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 1987/88:333).

Grundskollärarlinjen ledde till en grundskollärarexamen med inriktning mot arbete antingen i grundskolans årskurs 1–7 eller i grundskolans årskurs 4–9 och ämneslärarlinjen ledde till en gymnasielärarexamen. Därutöver fanns det andra lärarutbildningar, som ledde till exempelvis hushållslärarexamen flyglärarexamen och slöjdlärarexamen. Totalt fanns det elva lärarexamina.

4.2 2001 års reform

Åtta av dåvarande elva lärarexamina, bl.a. grundskollärar- och gymnasielärarexamen, ersattes 2001 av en samlad lärarexamen. Flyglärarexamen, folkhögskollärarexamen och specialpedagogexamen blev dock kvar som separata examina. I förarbetena anfördes bl.a. att behovet av en förändrad lärarutbildning var en följd av det förändrade läraruppdraget och att decentraliseringen av skolan samt mål- och resultatstyrningen var viktiga motiv (prop. 1999/2000:135, s. 10).

I propositionen anfördes även att den nya lärarutbildningen måste ge de blivande lärarna möjlighet att själva utforma sina studier inom givna ramar för att därigenom profilera sin yrkesutbildning (a. prop. s. 11). För lärarexamen krävdes att utbildningen skulle omfatta tre integrerade utbildningsområden; ett allmänt utbildningsområde, ett utbildningsområde med en eller flera inriktningar mot ämne eller ämnesområde och ett utbildningsområde med en specialisering. Inriktningarna skulle enligt propositionen kunna utgöras av mer traditionella ämnen, t.ex. engelska och matematik, men också av andra för lärarutbildningen relevanta ämnen (a. prop. s. 20). Dessa skulle kunna vara kurser som tidigare inte hade ingått i lärarutbildningen såsom exempelvis miljökunskap, idéhistoria samt barn- och ungdomskunskap. En specialisering skulle kunna utgöras av fördjupning såsom ämnesfördjupning av en inriktning eller en fristående breddning (a. prop. s. 20).

För undervisning i svenska respektive samhällskunskap i grundskolans senare år krävdes för lärarexamen minst 60 poäng och i gymnasieskolan minst 80 poäng inom ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen (varje poäng motsvarade då heltidsstudier under en vecka). För undervisning i modersmål krävdes en inriktning om minst 60 poäng i relevant ämnesområde. I examensbeskrivningen angavs i övrigt inga krav på omfattning i ett visst ämne för undervisning i grundskolans senare år eller i gymnasieskolan i andra ämnen än yrkesämnen.

4.3 2011 års reform

Lärarexamen ersattes den 1 juli 2011 av nuvarande förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Grundlärarexamen kan ha inriktning mot arbete antingen i förskoleklass upp till årskurs 3, i årskurs 4-6 eller i fritidshem. Ämneslärarexamen kan ha inriktning mot arbete i årskurs 7–9 eller i gymnasieskolan.

I förarbetena anfördes att konstruktionen med den tidigare lärarexamen var bristfällig och att utbildningsstrukturen var komplicerad och svåröverskådlig, vilket medförde stora svårigheter för studenterna att göra relevanta vägval med tanke på framtida anställning (prop. 2009/10:89, s. 10f). Regeringen bedömde därför att det krävdes en tydligare struktur och tydligare mål för utbildningen.

När det gäller ämneslärarexamen anfördes i nämnda proposition att behovet av lärare med fördjupade ämneskunskaper blir desto större ju äldre eleverna blir (a. prop. s. 24). För att möta detta behov bedömde regeringen att lärare i grundskolans årskurs 7–9 och lärare i gymnasieskolan bör ges en smalare och djupare ämneskompetens jämfört med grundlärarna. I propositionen framhölls även att i många skolor undervisade lärare i årskurs 7–9 i ämnen för vilka de saknade utbildning (a. prop. s. 25). Regeringen bedömde därför att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som huvudregel bör innefatta ämnesstudier i tre undervisningsämnen. Dessa undervisningsämnen skulle kombineras med utgångspunkt i skolans organisation och behov. Detta skulle ge goda möjligheter även för mindre skolor att erbjuda flertalet lärare en heltidstjänst i de ämnen som lärarna är utbildade för.

För att tillräckligt ämnesdjup ska nås bedömdes att det för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bör krävas minst 90 högskolepoäng i ett ämne och dessutom att varje ämne som ingår i examen omfattar minst 45 högskolepoäng (a. prop. s. 26). Regeringen ansåg vidare att det bör ställas särskilda krav på ämnesdjup i svenska och samhällskunskap (a. prop. s. 28). Anledningen till detta var ämnenas omfattning i skolan, deras bredd och deras sammansättning av

flera akademiska ämnen. Vidare bedömdes att särskilda krav på ämnesdjup också bör kunna gälla vissa praktiska och estetiska ämnen som t.ex. musik.

Förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare trädde i kraft samtidigt som den nuvarande ämneslärarexamen infördes. I förordningen finns bestämmelser om bl.a. vilken behörighet att undervisa i skolväsendet som ämneslärarexamen ger.

4.4 Lärarlegitimation har införts

Systemet med legitimation för lärare och förskollärare infördes 2011 i skollagen (2010:800). I förarbetena bedömdes legitimationssystemet bl.a. kunna förbättra kvalitetssäkringen av lärarna och därmed höja kvaliteten på den samlade lärarkåren (prop. 2010/11:20, s. 25). En legitimation kan återkallas under vissa förutsättningar, t.ex. om den legitimerade har varit grovt oskicklig i sin yrkesutövning eller, i eller utanför yrkesutövningen gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som gör att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan ifrågasättas. Förordningen om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare kompletterar bestämmelserna om lärarlegitimation i skollagen.

Bestämmelserna innebär att det som huvudregel krävs legitimation för lärare och förskollärare för att kunna bli tillsvidareanställda och för att självständigt få sätta betyg. Som huvudregel krävs vidare både legitimation och behörighet för att en lärare ska få undervisa. I vissa fall kan det dock göras undantag från dessa krav.

För att få legitimation krävs det en behörighetsgivande lärar- eller förskollärarexamen. Av legitimationen framgår det i vilka skolformer, årskurser och ämnen som läraren eller förskolläraren är behörig att undervisa. En legitimation kan också kompletteras med ytterligare behörighet. Det är Skolverket som meddelar legitimationer och för ett register med uppgifter om legitimerade, eller tidigare legitimerade, lärare och förskollärare.

5. Närmare om ämneslärarexamen

5.1 Ämneslärarexamen är en av fyra lärarexamina och har två inriktningar

Som framgått finns det numera fyra lärarexamina, förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Grundlärare är lärare i årskurs 1–3 och 4–6. Ämneslärare är lärare i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan.

Ämneslärarutbildningen har en inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och en inriktning mot arbete i gymnasieskolan.

5.2 Inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9

I dag omfattar inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 270 högskolepoäng. Utbildningen har en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng, förlagd inom relevant verksamhet och ämne. Ämnesstudierna och de ämnesdidaktiska studierna omfattar 195 högskolepoäng, vilket är summan av högskolepoängen för undervisningsämnena, dvs. 180 högskolepoäng, och hälften av högskolepoängen för den verksamhetsförlagda utbildningen. Med ämnesdidaktik avses läran om att undervisa i ett specifikt ämne.

Utbildningen omfattar i regel tre undervisningsämnen. Ett undervisningsämne omfattar då 90 högskolepoäng och de två övriga 45 högskolepoäng vardera. I vissa fall omfattar utbildningen i stället två undervisningsämnen. Detta är dock bara möjligt vid vissa ämneskombinationer. När två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik ingår i utbildningen måste den bestå av två undervisningsämnen. Dessa omfattar då 90 högskolepoäng vardera. När undervisningsämnet musik eller bild ingår i utbildningen kan denna bestå av antingen två eller tre undervisningsämnen.

Både för utbildningen med två och med tre undervisningsämnen finns det bestämmelser som reglerar vilka ämneskombinationer som är tillåtna.

Relevanta bestämmelser finns i bilaga 2 och 4 till högskoleförordningen (1993:100).

5.3 Inriktningen mot arbete i gymnasieskolan

I dag omfattar inriktningen mot arbete i gymnasieskolan i regel 300 högskolepoäng. I vissa fall omfattar den i stället 330 högskolepoäng. Utbildningen har en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng, förlagd inom relevant verksamhet och ämne. Då utbildningen omfattar 300 högskolepoäng omfattar ämnesstudierna och de ämnesdidaktiska studierna 225 högskolepoäng, vilket är summan av högskolepoängen för undervisningsämnena, dvs. 210 högskolepoäng, och hälften av högskolepoängen för den verksamhetsförlagda utbildningen. Om utbildningen däremot omfattar 330 högskolepoäng omfattar ämnesstudierna och de ämnesdidaktiska studierna 255 högskolepoäng.

Utbildningen omfattar två undervisningsämnen. Ett undervisningsämne omfattar då 120 högskolepoäng och det andra 90 högskolepoäng. När två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik ingår i utbildningen måste den bestå av två undervisningsämnen. När svenska, samhällskunskap eller musik ingår krävs dock alltid 120 högskolepoäng inom de ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen.

Det finns bestämmelser som reglerar vilka ämneskombinationer som är tillåtna.

Relevanta bestämmelser finns i bilaga 2 och 4 till högskoleförordningen (1993:100).

5.4 Ämneslärarens behörighet att undervisa

Den som har avlagt ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 (enligt nuvarande eller tidigare bestämmelser) är behörig att undervisa inte bara där, utan även i årskurs 4–6. Behörigheten att undervisa omfattar i båda fallen endast det eller de ämnen som omfattas av lärarens examen. Den som har avlagt en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är också behörig att undervisa i ett ämne i gymnasieskolan om lärarens examen omfattar ämnesstudier om minst 90 högskolepoäng i det ämnet. När det gäller ämnena svenska, samhällskunskap och musik krävs dock att läraren har läst 120 högskolepoäng i svenska, samhällskunskap eller musik för att en sådan behörighet ska föreligga. Så kan vara fallet t.ex. om läraren har en äldre examen (6, 8, 21 och 22 §§ förordningen [2011:326] om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare).

Den som har avlagt ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan (enligt nuvarande eller tidigare bestämmelser) är behörig att undervisa inte bara där, utan även i grundskolans årskurs 7–9. Behörigheten att undervisa omfattar i båda fallen endast det eller de ämnen som omfattas av lärarens examen (8 och 21 §§ förordningen [2011:326] om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare).

Behörighet att undervisa i grundskolans årskurs 7–9 och i gymnasieskolan kan även finnas i andra fall än de ovan nämnda.

6. Det bör införas en flexiblare ämneslärarutbildning

6.1 Det minsta ämnesdjupet bör öka och en möjlighet att välja utbildningslängd införas

Förslag: En ny variant av ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska införas. Den ska vara ett halvt år kortare än i dag och omfatta två undervisningsämnen och 240 högskolepoäng. Den existerande varianten som omfattar två undervisningsämnen och 270 högskolepoäng ska inte förändras. Varianten med tre undervisningsämnen ska utökas från 270 till 300 högskolepoäng. Det minsta ämnesdjupet för ett undervisningsämne ska öka från 45 högskolepoäng till 60 högskolepoäng för alla inriktningarna.

Bedömning: Någon möjlighet till ämnesfördjupning om 120 högskolepoäng bör inte införas.

Skälen för förslaget och bedömningen

Inriktningen mot grundskolans årskurs 7–9 behöver förändras

Det är viktigt att det utbildas tillräckligt många lärare. Men det är också högst angeläget att de studenter som utbildas får den kompetens som efterfrågas och därigenom blir behöriga för den anställning de kommer att erhålla. Ämneslärarutbildningen behöver vara en attraktiv utbildning för att många ska söka den i första hand och sedan fullfölja utbildningen inom avsedd tid.

Av avsnitt 3.3 framgår det att antalet sökande till ämneslärarutbildningen för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är mycket lägre än antalet sökande till inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Om en utbildning har för lågt studentantal ställer lärosätena in dem (se Riksrevisionens rapport RIR 2014:18). Enligt rapporten är det ett särskilt tydligt problem när det gäller ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Av rapporten framgår dessutom att lärosätena upplever problem med utbildningens utformning. Lärosätena uppger att det är svårt att upprätthålla kvalitet i utbildningen eftersom ämnesdjupet inte är tillräckligt inom utbildningen. Det finns därför skäl att göra förändringar i inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9.

Förändringarna bör inte vara alltför stora

Under drygt två decennier har tre stora reformer av lärarutbildningen genomförts. Den senaste reformen 2011 omfattade bl.a. införandet av ämneslärarexamen. En utgångspunkt bör därför nu vara att alltför stora förändringar i den existerande lärarutbildningen bör undvikas. De ändringar som föreslås bör i stället i största möjliga mån passa in i dagens system med olika lärarutbildningar och den behörighet att undervisa som dessa ger.

Det minsta ämnesdjupet bör öka från 45 till 60 högskolepoäng
I den promemoria, som remitterats tidigare, föreslås inte någon ökning av det minsta ämnesdjupet om högskolepoäng i treämnesutbildningen. Enligt utredningsdirektiven fick förslagen heller inte innebära att antalet högskolepoäng ökade för någon inriktning. Av Riksrevisionens rapport (RIR 2014:18) framgår emellertid att lärosätena upplever problem med utbildningens utformning. Lärosätena uppger att det är svårt att upprätthålla kvalitet i utbildningen eftersom ämnesdjupet inte är tillräckligt inom utbildningen.

Det finns därför skäl att öka det minsta ämnesdjupet till 60 högskolepoäng. Det innebär att varianten med tre undervisningsämnen kommer att omfatta 90 högskolepoäng i ett undervisningsämne och 60 högskolepoäng i de två andra. Totalt kommer varianten med tre undervisningsämnen därmed att omfatta 300 i stället för 270 högskolepoäng.

En möjlighet till kortare utbildning bör införas
Det finns vidare skäl att införa en ny variant av ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. En sådan variant bör omfatta två undervisningsämnen och vara ett halvt år kortare än den nuvarande utbildningen, dvs. den nya varianten bör omfatta 240 högskolepoäng, varav 90 högskolepoäng i ett undervisningsämne och 60 i ett annat.

Genom en sådan ny kortare variant av utbildningen får de studenter som önskar det en möjlighet att snabbare komma ut på arbetsmarknaden. Att studenten kan få ett större ämnesdjup i två ämnen innebär att det blir lättare för lärosätena att upprätthålla kvalitet i utbildningen i fler ämnen och möjliggör dessutom i högre grad samläsning mellan inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Förslaget ger tillsammans med de utökade möjligheter till ämneskombinationer, som också föreslås i denna promemoria (se avsnitt 6.2), lärosätena större möjlighet till profilering och flexibilitet.

Förslaget innebär att utbildningen i högre grad än i dag skulle komma att omfatta två ämnen i stället för tre, vilket i vissa fall innebär att lärarnas anställningsbarhet minskar och att skolhuvudmännens tjänstefördelning kan påverkas. Detta ska dock vägas mot att det råder en stor lärarbrist och att det därmed finns många arbetstillfällen för behöriga lärare. Mer omfattande och djupare studier i ett ämne är också viktigt för utbildningens kvalitet och status och därmed dess attraktivitet.

Någon möjlighet till fördjupning om 120 högskolepoäng bör inte införas
I dag ska inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 innehålla minst en fördjupning om 90 högskolepoäng i ett relevant ämne eller

ämnesområde. I den promemoria som remitterats tidigare föreslås att studenten ska kunna välja att en sådan fördjupning i stället ska omfatta 120 högskolepoäng, vilket skulle ge behörighet att även undervisa på gymnasieskolan i det ämnet. I den promemoria som remitterats tidigare anförs också att förslaget skulle kunna öka möjligheterna till samläsning mellan ämneslärarlinjens båda inriktningar.

Det framstår dock som angeläget att stärka identiteten hos inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Ett införande av möjlighet till fördjupning om 120 högskolepoäng skulle göra att skillnaden mot inriktningen mot arbete i gymnasieskolan skulle minska, vilket skulle kunna innebära att lärare i årskurs 7–9 i högre grad skulle kunna börja söka sig till gymnasieskolan. Detta skulle i sin tur kunna motverka syftet med de föreslagna ändringarna, nämligen att få fler lärare i årskurs 7–9. Det framstår därför som tveksamt att på befintligt underlag föreslå en sådan förändring. Den möjlighet som redan i dag finns för lärare med examen med inriktning på arbete i årskurs 7–9 att undervisa i årskurs 4–6 bedöms dessutom ge en tillräckligt bred undervisningsbehörighet. Som framhållits ovan bör det i nuläget heller inte göras alltför stora förändringar. Examen bör därför liksom i dag omfatta en fördjupning om 90 högskolepoäng. Det bör framgå tydligt av examensbeskrivningen hur omfattande de ämnesdidaktiska studierna ska vara för de olika varianterna. För det fall en lärare i ett senare stadium av sin karriär vill komplettera sina studier för att uppnå behörighet att undervisa på gymnasiet finns det möjligheter att göra en sådan komplettering.

De förslag till mer flexibla ämneskombinationer som lämnas i avsnitt 6.2 ökar vidare möjligheterna till samläsning mellan ämneslärarutbildningens båda inriktningar.

Möjligheten att i vissa fall läsa två ämnen och 270 poäng bör inte utökas
Enligt nuvarande regler omfattar ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 normalt tre undervisningsämnen. Om undervisningsämnet musik eller bild ingår i utbildningen, kan examen dock i stället bestå av två undervisningsämnen om totalt 180 högskolepoäng. När två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik ingår i utbildningen ska utbildningen endast bestå av två undervisningsämnen. När svenska, samhällskunskap eller musik ingår krävs alltid 90 högskolepoäng inom de ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen. En sådan examen omfattar totalt 270 högskolepoäng inklusive den utbildningsvetenskapliga kärnan och den verksamhetsförlagda utbildningen som tillsammans omfattar 90 högskolepoäng.

I den promemoria som remitterats tidigare har det föreslagits att utbildningen ska kunna omfatta studier i två olika undervisningsämnen om 90 högskolepoäng i varje ämne och att de ovan nämnda begränsningarna till vissa ämneskombinationer ska tas bort. Som skäl har det angetts att de

studerande då, liksom inom inriktningen mot gymnasieskolan, får möjlighet att ha ett stort ämnesdjup i båda sina ämnen och att en sådan utbildning skulle ge studenten behörighet att undervisa i gymnasieskolan i båda ämnena, om det är andra ämnen än svenska, samhällskunskap eller musik. För de sistnämnda ämnena krävs nämligen 120 högskolepoäng för behörighet att undervisa i gymnasieskolan, medan det för övriga ämnen endast krävs 90 högskolepoäng.

Regeringen har tidigare bedömt att det bör ställas särskilda krav på ämnesdjup i svenska och samhällskunskap samt i vissa praktiska och estetiska ämnen som musik (prop. 2009/10:89, s. 28). Det finns inte skäl att här göra någon annan bedömning. Som anförts ovan avseende den möjlighet till fördjupning om 120 högskolepoäng som föreslagits i den promemoria som remitterats tidigare framstår det som tveksamt att på befintligt underlag göra förändringar i ämneslärarutbildningen med inriktning på arbete i grundskolans årskurs 7–9 med syfte att öka behörigheten för de lärarna att undervisa i gymnasieskolan. Vidare bör endast de nödvändigaste ändringarna genomföras nu. Möjligheten att läsa två undervisningsämnen om totalt 180 högskolepoäng bör därför finnas kvar i befintlig utsträckning, men inte utsträckas till flera ämneskombinationer.

6.2 Fler ämneskombinationer ska vara tillåtna

Förslag: Om en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 omfattar två ämnen så ska ämnena, liksom hittills, inte kunna kombineras helt fritt. Antalet tillåtna ämneskombinationer ska dock utökas för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Om examen omfattar tre ämnen ska det tredje ämnet, till skillnad från vad som gäller i dag, få väljas fritt bland alla de ämnen som kan ingå i en sådan ämneslärarexamen.

Ämneskombinationen matematik och svenska ska tillåtas både för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Undervisningsämnet svenska som andraspråk ska få kombineras med valfritt annat undervisningsämne för båda inriktningarna.

Skälen för förslaget

Ökat antal tillåtna ämneskombinationer för inriktningen mot årskurs 7–9
Utöver antalet undervisningsämnen och studiernas omfattning i dessa styrs upplägget av ämneslärarutbildningen av vilka ämneskombinationer som är tillåtna. Inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 omfattar i regel tre och ibland två undervisningsämnen.

Bestämmelser om tillåtna ämneskombinationer finns i 6 kap. 5 § andra stycket högskoleförordningen (1993:100) och i bilaga 4 till förordningen. Bestämmelserna omfattar alla undervisningsämnen i en sådan ämneslärarexamen. Syftet med bestämmelserna är att ämneslärarutbildningen i första hand ska organiseras med utgångspunkt i skolans organisation och behov samt ett för lärarna fungerande yrkesliv. Den stora flexibilitet som den dåvarande lärarexamen medgav när det gäller inriktningar och specialiseringar hade blivit ett problem i relation till de kompetensbehov som skolhuvudmännen hade utifrån arbetsorganisationen (prop. 2009/10:89, s. 28).

Om bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer bara skulle avse två ämnen, skulle ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bli än mer flexibel. Lärosätena skulle då få större möjlighet att lägga upp utbildningen utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov, såväl regionalt som nationellt. Samtidigt skulle regeringen behålla styrningen av två ämnen. Om utbildningen omfattar ett tredje ämne, skulle detta inte behöva vara ett ämne som är bestämt utifrån ett nationellt perspektiv utan lärosätet skulle kunna erbjuda ett tredje ämne utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov.

Genom en mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 skapas möjligheter för lärosätena att lägga upp utbildningen på olika sätt. På så sätt kan utbildningens attraktivitet höjas och skolhuvudmännens behov av lärare i bl.a. bristämnen mötas. Varje lärosätes möjlighet att anordna en viss utbildning och att bestämma hur denna kan läggas upp styrs dock även av andra omständigheter, bl.a. tillgång på lärare vid lärosätet, vilka ämnen som lärosätets examenstillstånd avser och samarbeten med andra lärosäten.

Av ovan anförda skäl föreslås att bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer i en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bara ska avse två ämnen. Liksom i dag bör det inte regleras vilket av dessa två ämnen som ska läsas med det största ämnesdjupet (jfr prop. 2009/10:89 s. 28). Det bör vara fritt för lärosätet alternativt studenten att bestämma, utifrån hur lärosätet i dialog med skolhuvudmännen lägger upp utbildningen. Om examen omfattar tre ämnen ska det tredje ämnet kunna väljas fritt bland alla de ämnen som kan ingå i en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Den föreslagna förändringen har även den fördelen att bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 närmare kommer att motsvara inriktningen mot arbete i gymnasieskolan.

Ämneskombinationen matematik och svenska ska få kombineras
Ämneskombinationen matematik och svenska är idag inte tillåten enligt nuvarande bestämmelser för någon av inriktningarna. Mot bakgrund av de lättnader som föreslås avseende tillåtna ämneskombinationer för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är det naturligt att de stora ämnena matematik och svenska bör kunna kombineras med varandra. En ändring i detta avseende motiveras också av att undervisningstiden i matematik har utökats. Fr.o.m. läsåret 2013/14 utökades undervisningstiden med 120 timmar i grundskolan och i motsvarande skolformer och fr.o.m. höstteminen 2016 har ytterligare en ökning med 105 timmar genomförts i grundskolan och i motsvarande skolformer. Ämnena matematik och svenska bör därför få kombineras med varandra för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9.

Som en konsekvens bör motsvarande ändring även göras för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan.

Ämnet svenska som andraspråk ska få kombineras med valfritt annat ämne
Enligt Skolverkets statistik (databasen SiRiS, Grundskolan – Personalstatistik med behörighet – per ämne och lärarkategori för 2015/16, uttag 2016-02-05) uppgick andelen behöriga lärare i grundskolan i undervisningsämnet svenska som andraspråk till 51,5 procent läsåret 2015/16. Det innebär att svenska som andraspråk är det ämne i grundskolan med lägst andel behöriga räknat på heltidstjänster. Motsvarande siffra för gymnasieskolan var 35,1 procent samma läsår. Det gör svenska som andraspråk till det ämne i gymnasieskolan med lägst andel behöriga lärare, sett till de ämnen som omfattas av behörighetsreglerna. Viktigt att notera är också att lärare i svenska som andraspråk kan välja att arbeta med svenska för invandrare (SFI) i stället. Eftersom även efterfrågan på SFI ökar blir bristen på lärare i svenska som andraspråk ännu större framöver.

Mot bakgrund av den låga andelen behöriga lärare i undervisningsämnet svenska som andraspråk bör svenska som andraspråk få kombineras med valfritt annat undervisningsämne för bägge inriktningarna.

Fler ämneskombinationer tillåts för inriktningen mot årskurs 7-9 än för inriktningen mot gymnasieskolan

De föreslagna tillåtna ämneskombinationerna för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 avser endast två undervisningsämnen i stället för tre som i dag. Det innebär att ett eventuellt tredje undervisningsämne bör få väljas fritt bland alla de undervisningsämnen som kan ingå i en sådan ämneslärarexamen. Förslaget fanns även i den promemoria som tidigare remitterats med undantag för att det förslaget inte innehöll möjligheten att kombinera undervisningsämnena matematik och svenska i fråga om båda inriktningarna och möjligheten att kombinera undervisningsämnet svenska som andraspråk med valfritt annat ämne även för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan.

Möjligheterna att kombinera två undervisningsämnen är enligt förslaget större när det gäller inriktningen mot arbete i årskurs 7–9 än när det gäller inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Skillnaden består i att något av undervisningsämnena moderna språk och teckenspråk kan kombineras med något av undervisningsämnena geografi, historia, religionskunskap, samhällskunskap, biologi, fysik, kemi och teknik när det gäller inriktningen mot årskurs 7–9 men inte för inriktningen mot gymnasieskolan (se schematisk översikt i bilaga). Remissinstanserna till den tidigare promemorian har inte kommenterat denna skillnad närmare.

Mot bakgrund av att antalet möjliga undervisningsämnen i gymnasieskolan totalt sett är fler än de som är möjliga för årskurs 7–9 och det faktum att söktrycket i fråga om inriktningen mot arbete i gymnasieskolan är högre än inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 finns det inte tillräckliga skäl att göra någon förändring i regleringen av tillåtna ämneskombinationer för inriktningen mot gymnasieskolan (med undantag för de förändringar som beskrivits tidigare i fråga om dels ämneskombinationen matematik och svenska, dels ämnet svenska som andraspråk). En eventuell ytterligare förändring av regleringen av tillåtna ämneskombinationer för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan skulle i så fall behöva utredas vidare.

Fler tillåtna ämneskombinationer ger större möjligheter till en sammanhållen ämneslärarutbildning

Förslagen innebär att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska omfatta studier i två eller tre undervisningsämnen. Den utbildningsvetenskapliga kärnan är gemensam för alla lärarutbildningar och avser centrala och generella kunskaper för lärare och förskollärare. Vilka ämneskombinationer som är tillåtna i de olika inriktningarna skiljer sig dock åt. Detta kan försvåra förutsättningarna för en sammanhållen utbildning. Förslaget innebär därför att tillåtna ämneskombinationer i inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 utökas till att närmare motsvara möjliga kombinationer i inriktningen mot arbete i gymnasieskolan när det gäller ämnen som kan

ingå i båda inriktningarna. En sådan utökning ger omfattande möjligheter till att kombinera olika ämnen.

De föreslagna förändringarna innebär att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 blir mer flexibel. Syftet med detta är att skapa förutsättningar för lärosätena att anordna en mer attraktiv utbildning och därmed öka söktrycket till utbildningen, inte minst i de ämnen där bristen på lärare är störst. Genom att det skapas större möjlighet till en sammanhållen utbildning med inriktningen mot arbete i gymnasieskolan, ökar också lärosätenas möjlighet att anordna utbildning i ämnen som få studenter vill läsa.

6.3 Följdändringar ska göras i förordningarna om kompletterande pedagogisk utbildning

Förslag: Minsta ämnesdjup för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som avläggs efter kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) och som omfattar två eller tre undervisningsämnen ska vara 60 högskolepoäng i stället för 45 som i dag och en sådan examen ska avläggas på avancerad nivå.

Möjligheten att efter KPU avlägga ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 med två undervisningsämnen med ämnesstudier om totalt 180 högskolepoäng ska finnas även då ett av undervisningsämnena är bild eller musik.

Skälen för förslaget

Som framgått av avsnitt 3.5 finns bestämmelser om KPU i förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen (KPU-förordningen) och i den just införda förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå (förordningen om KPU för forskare).

Förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen

KPU enligt KPU-förordningen omfattar 90 högskolepoäng och vänder sig till personer som vill bli ämneslärare och som har ämneskunskaper som är relevanta för ett eller flera av skolans undervisningsämnen. Beroende på omfattningen av personens tidigare ämnesstudier och antalet ämnen kan studierna inriktas mot ämneslärarexamen för undervisning i grundskolans årskurser 7–9 eller i gymnasieskolan. För att kunna erhålla ämneslärarexamen ska den ämnesutbildning som föregår den kompletterande utbildningen motsvara de krav som ställs per ämne.

Utbildningen ska avse utbildningsvetenskaplig kärna och verksamhetsförlagd utbildning (2 §). Av examensbeskrivningen för ämneslärar-

examen i bilaga 2 till högskoleförordningen framgår att den utbildningsvetenskapliga kärnan omfattar 60 högskolepoäng och den verksamhetsförlagda utbildningen 30 högskolepoäng. För en student som gått igenom utbildningen finns det i förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning särskilda krav för att avlägga ämneslärarexamen.

En sådan ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 kan avse ämnesstudier i ett, två eller tre undervisningsämnen. Om ämneslärarexamen efter kompletterande pedagogisk utbildning bara ska omfatta ett ämne krävs för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ämnesstudier om 90 högskolepoäng (10 §). En sådan examen avläggs på grundnivå.

I de fall en examen omfattar ämnesstudier i två undervisningsämnen krävs det i dag ämnesstudier om 135 högskolepoäng, dvs. 90 respektive 45 högskolepoäng i ämnena (11 §). En sådan examen avläggs på grundnivå. Detta gäller dock inte om examen omfattar två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik. Då krävs i stället ämnesstudier i enlighet med examensbeskrivningen i bilaga 2 till högskoleförordningen, dvs. 180 högskolepoäng (12 §). En sådan examen avläggs på avancerad nivå. I båda fallen krävs som nämnts att studenten gått igenom den kompletterande pedagogiska utbildningen.

I de fall en examen omfattar ämnesstudier i tre undervisningsämnen krävs det i dag ämnesstudier om 180 högskolepoäng, dvs. 90 högskolepoäng i ett ämne och 45 högskolepoäng i de två andra (12 §). En sådan examen avläggs på avancerad nivå. För examen krävs att studenten gått igenom den kompletterande pedagogiska utbildningen.

Bestämmelserna om KPU bör anpassas till de förslag som läggs i denna promemoria för att i möjligaste mån uppnå enhetliga bestämmelser för ämneslärarexamen som avlagts utan KPU och ämneslärarexamen som avlagts efter KPU. Det innebär att det minsta ämnesdjupet för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som avläggs efter KPU ska ökas från 45 till 60 högskolepoäng. Reglerna rörande examen med ett undervisningsämne påverkas dock inte, eftersom ämnesdjupet på det undervisningsämnet är 90 högskolepoäng (10 §).

Tvåämnesutbildningen med ämnesstudier om totalt 135 högskolepoäng, varav ett ämne omfattar 90 högskolepoäng och det andra 45, ska dock i stället omfatta 150 högskolepoäng, eftersom ämnesdjupet i det andra ämnet ökas till 60 högskolepoäng. Då det totala antalet högskolepoäng ökas ska en sådan examen inte längre avläggas på grundnivå, utan på avancerad nivå (11 §).

Treämnesutbildningen med ämnesstudier om totalt 180 högskolepoäng, varav ett ämne omfattar 90 högskolepoäng och de två andra 45, ska i stället omfatta ämnesstudier om 210 högskolepoäng, eftersom ämnesdjupet i de två mindre ämnena ökas till 60 högskolepoäng. Examen ska liksom tidigare avläggas på avancerad nivå.

När det gäller en tvåämnesutbildning med två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap och musik ska denna enligt gällande bestämmelser om KPU omfatta ämnesstudier om totalt 180 högskolepoäng och avläggas på avancerad nivå (12 §). Någon ändring i fråga om detta föreslås inte.

Enligt de existerande och de förslagna bestämmelserna om tvåämnesutbildning som inte avläggs med KPU, ska en sådan utbildning kunna innehålla ämnesstudier om totalt 180 högskolepoäng om utbildningen innehåller undervisningsämnet bild eller musik. En sådan möjlighet finns inte i dag för tvåämnesutbildning med KPU, men bör av konsekvensskäl införas. Det föreslås därför att även en tvåämnesutbildning med KPU som innehåller undervisningsämnet bild eller musik ska kunna omfatta ämnesstudier om totalt 180 högskolepoäng och avläggas på avancerad nivå (12 §).

Förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå
Förordningen om KPU för forskare infördes i juli 2016 och ska gälla i fem år. Enligt den nya förordningen ska minst ett av de undervisningsämnen som ingår i den ämneslärarexamen som KPU ska leda till vara ett sådant ämne för vilket det råder brist på sökande till utbildningar som leder till ämneslärarexamen (1 §).

Principerna för KPU enligt den nya förordningen har många likheter det som gäller för KPU enligt den sedan tidigare gällande KPU-förordningen (se underavsnittet närmast ovan). KPU omfattar en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 efter KPU kan omfatta ett, två eller tre undervisningsämnen. Det föreslås därför att samma konsekvensändringar genomförs i fråga om förordningen om KPU för forskare som föreslås ovan i fråga om KPU-förordningen.

Det innebär att det minsta ämnesdjupet ska öka från 45 högskolepoäng till 60 högskolepoäng. Det innebär också att varianten med två undervisningsämnen ska omfatta totalt 240 högskolepoäng i stället för 225 högskolepoäng, varvid omfattningen av ämnesstudierna ökar från 135 högskolepoäng till 150 högskolepoäng. En sådan examen ska avläggas på avancerad nivå i stället för grundnivå. Det innebär vidare att varianten med totalt 270 högskolepoäng och två undervisningsämnen blir

möjlig även då ett av undervisningsämnena är bild eller musik samt att varianten med tre undervisningsämnen ska omfatta totalt 300 högskolepoäng, varvid omfattningen av ämnesstudierna ökar från 180 till 210 högskolepoäng (16–18 §§).

6.4 Följdändringar ska göras i förordningen om vidareutbildning av lärare

Förslag: Följdändringar ska göras i förordningen om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen (VAL-förordningen).

Skälen för bedömningen: För personer som är verksamma som lärare eller förskollärare men saknar examen finns utbildningen vidareutbildning av lärare och förskollärare (VAL). Den regleras i VAL-förordningen. Inom VAL kan en person under vissa förutsättningar komplettera tidigare studier för att få en examen för skola eller förskola. Antagningarna till den kompletterande utbildningen ska göras senast den 30 juni 2017. Förordningen är tidsbegränsad och upphör att gälla den 1 juli 2020.

Syftet med den kompletterande utbildningen är att öka andelen lärare och förskollärare i skolan och förskolan som har en examen som kan vara behörighetsgivande för lärarlegitimation (7 §). Den kompletterande utbildningen förutsätter sådana förkunskaper hos den som vill genomgå den att personen har förutsättningar att uppnå en behörighetsgivande examen för legitimation som lärare (9 §). Den kompletterande utbildningen i sig får omfatta högst 120 högskolepoäng och leder för ämneslärare normalt till en ämneslärarexamen enligt samma regler som ämneslärarexamen utan kompletterande utbildning, dvs. enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (3 och 14 §§).

För ämneslärare som har lång erfarenhet finns det speciella bestämmelser om en kortare utbildningsväg inom VAL. Dessa bestämmelser innebär att det för examen räcker med att läraren inom ramen för den kompetterande utbildningen fullgör studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan om 30 högskolepoäng (17 och 18 §§). Vad som avses med lång erfarenhet framgår av bestämmelserna (17, 18 och 25 §§).

En examen, som avläggs efter den kortare utbildningsvägen, ska anses omfatta ett, två eller tre undervisningsämnen, även fast läraren som nämnts ovan i praktiken endast behöver läsa 30 högskolepoäng inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Hur många högskolepoäng examen ska anses omfatta beror på antalet undervisningsämnen.

De nu gällande bestämmelserna i VAL-förordningen utgår från möjliga ämnesdjup om 90 och 45 högskolepoäng (jfr. 27 §). Eftersom det i denna promemoria föreslås att det minsta ämnesdjupet ska öka till 60 högskolepoäng och det finns ett intresse av att regelverket är så enhetligt som möjligt bör det minsta ämnesdjupet även enligt de speciella bestämmelserna ökas till 60 högskolepoäng. Ämnesdjupet 90 högskolepoäng påverkas inte.

Möjligheten till examen med ett undervisningsämne berörs inte. Den ska anses innehålla ett undervisningsämne om 90 högskolepoäng. Den ska anses omfatta totalt 180 högskolepoäng och liksom tidigare avläggas på grundnivå (27 §).

En examen med två undervisningsämnen ska däremot anses omfatta undervisningsämne med 90 och ett med 60 högskolepoäng i stället för ett med 90 och ett med 45 högskolepoäng. Examen ska totalt anses omfatta 240 i stället för 225 högskolepoäng och på grund av det ökade antalet högskolepoäng avläggas på avancerad nivå i stället för grundnivå (27 §).

Examen med två undervisningsämnen, som omfattar två av undervisningsämnena musik, samhällskunskap eller svenska, ska liksom tidigare anses omfatta två undervisningsämnen med 90 högskolepoäng vardera och totalt omfatta 270 högskolepoäng och liksom tidigare avläggas på avancerad nivå (27 §).

Examen med tre undervisningsämnen ska anses omfatta ett ämne om 90 högskolepoäng och två om 60 i stället för ett om 90 högskolepoäng och två om 45. Examen ska anses omfatta 300 i stället för 270 högskolepoäng och liksom tidigare avläggas på avancerad nivå (27 §).

Förslagen i denna promemoria föranleder inte något behov av att ändra i bestämmelserna om kompletterande utbildning i VAL-förordningen i övrigt.

6.5 Inga förändringar i behörighetsförordningen

Bedömning: Någon förändring bör inte göras i förordningen om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare.

Skälen för bedömningen: Som nämnts i avsnitt 4.4 regleras i förordningen om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare (behörighetsförordningen) vad som krävs för att en lärare eller förskollärare ska vara behörig att bedriva viss undervisning i skolväsendet.

Förslagen i denna promemoria innebär för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bl.a. att det minsta ämnesdjupet ökas från 45

till 60 högskolepoäng och att utbildningens omfattning kan variera mellan 240 och 300 högskolepoäng i stället för att alltid vara 270 högskolepoäng som i dag. Vidare föreslås följdändringar i KPU-förordningen, VAL-förordningen och förordningen om KPU för forskare. Både ämneslärare som utexamineras enligt de föreslagna bestämmelserna och enligt de bestämmelser som gällt tidigare kommer att vara behöriga att undervisa i årskurs 7–9 enligt 2 kap. 8 behörighetsförordningen. Inte heller någon annan av de förslagna förändringarna påverkar behörigheten att undervisa. Några ändringar i behörighetsförordningen är därför inte nödvändiga.

6.6 Inga förändringar i förordningen om försöksverksamhet med anställning under viss kompletterande utbildning

Bedömning: Några förändringar bör inte göras i förordningen om försöksverksamhet med anställning under viss kompletterande utbildning.

Skälen för bedömningen: Förordningen om försöksverksamhet med anställning under viss kompletterande utbildning reglerar villkor för anställning av obehöriga lärare, som genomför KPU. Bestämmelserna innebär i huvudsak att sådana lärare kan anställas för längre tid än vad som är möjligt enligt andra bestämmelser. Försöksverksamheten beskrivs närmare i avsnitt 3.5. Eftersom förslagen i denna promemoria rör ändringar av ämneslärarutbildningens längd, omfattningen av ämnesstudierna och möjliga ämneskombinationer bedöms de inte föranleda något behov av förändringar av bestämmelserna om försöksverksamheten.

6.7 Inga förändringar i förordningen om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning

Bedömning: Några förändringar bör inte göras i förordningen om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning.

Skälen för bedömningen: I avsnitt 3.5 beskrivs satsningen Utländska lärares vidareutbildning (ULV). Utbildningen regleras i förordningen om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning. Syftet med den förordningen är att studenter som har en avslutad utländsk högskoleutbildning eller en annan avslutad utländsk eftergymnasial utbildning som motsvarar en utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) ska kunna avlägga en sådan examen som avses i högskolelagen och som kan ges efter en högskoleutbildning som motsvarar den utländska utbildningen, eller få kunskaper för eller kunna få behörighet att i Sverige utöva det yrke som den utländska

utbildningen har förberett dem för. Förordningen innehåller i huvudsak bestämmelser om behörighet, urval och den kompletterande utbildningens utförande. Det bedöms inte vara nödvändigt att göra följdändringar i förordningen om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning eftersom förslagen om ändringar i denna promemoria berör frågor om ämneslärarutbildningens längd, omfattning av ämnesstudier och möjliga ämneskombinationer.

7. Ikraftträdande

Förslag: Ändringarna i högskoleförordningen, förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen, förordningen om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen och förordningen om ändring i förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Övergångsbestämmelser ska gälla i fråga om förordningsändringarna.

Skälen för förslaget: På grund av det stora rekryteringsbehovet främst av lärare för årskurs 7–9 bör de föreslagna ändringarna kunna träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås därför att ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

I fråga om högskoleförordningen bör följande övergångsbestämmelse av följande lydelse införas. Den som före den 1 januari 2018 har påbörjat en utbildning till ämneslärare enligt de äldre bestämmelserna och den som dessförinnan antagits till en sådan utbildning men fått anstånd till en tidpunkt efter ikraftträdandet att påbörja utbildningen har rätt att slutföra sin utbildning för att få en examen enligt de äldre bestämmelserna, dock längst till och med utgången av 2024. Motsvarande reglering bör införas i förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen och förordningen om ändring i förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Den som före den 1 januari 2018 har påbörjat ämneslärarutbildning enligt de speciella reglerna i VAL-förordningen om kortare utbildningsväg (se avsnitt 6.4) bör ha rätt att slutföra sin utbildning för att få en examen enligt de äldre bestämmelserna, dock längst till och med den 30 juni 2020, som är förordningens sista giltighetsdag. Någon bestämmelse om att även den som antagits före den 1 januari 2018, men dessförinnan beviljats anstånd till en tidpunkt efter ikraftträdandet att påbörja utbildningen, ska ha rätt slutföra utbildningen enligt de äldre

bestämmelserna bör dock inte införas, eftersom det enligt 16 § VAL-förordningen inte är möjligt att få anstånd att påbörja utbildningen.

8. Konsekvenser

8.1 Vilka som berörs av förslagen

Lärosäten med tillstånd att utfärda ämneslärarexamen berörs av förslagen. De flesta av dessa lärosäten är statliga universitet och högskolor. Därutöver har även Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag och Stiftelsen Högskolan i Jönköping tillstånd att utfärda ämneslärarexamen. Även offentliga och enskilda skolhuvudmän berörs i sin egenskap av framtida arbetsgivare för lärare. Vidare berörs de studenter som studerar till ämneslärare.

8.2 Konsekvenser för lärosäten, skolhuvudmän och studenter

Förslagen innebär att studenter troligen i större utsträckning än i dag kommer att utbildas i två undervisningsämnen i stället för tre, att kraven på det minsta ämnesdjupet ökar och utökade möjligheter till ämneskombinationer. Detta innebär att det blir lättare för lärosätena att upprätthålla kvalitet i utbildningen i fler ämnen och möjliggör dessutom i högre grad samläsning mellan inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Förslagen ger lärosätena större möjlighet till profilering och flexibilitet och större möjligheter att erbjuda utbildning i ämnen där studenterna är få.

För studenternas del innebär förslagen att de som önskar det får en möjlighet att snabbare komma ut på arbetsmarknaden. Att utbildningen i vissa fall kommer att omfatta två ämnen i stället för tre kan innebära att lärarnas anställningsbarhet i vissa fall minskar och att skolhuvudmännens tjänstefördelning kan påverkas. Detta ska dock vägas mot att det råder en stor lärarbrist och att det därmed finns många arbetstillfällen för behöriga lärare. Mer omfattande och djupare studier i ett ämne är också viktigt för utbildningens status och därmed dess attraktivitet.

Förslagen bedöms leda till ökat söktryck, vilket innebär att huvudmännen kommer att få möjlighet att anställa fler behöriga lärare med djupare ämneskunskaper, men i vissa fall med mindre bredd. Förslaget bör också leda till att huvudmännen får större möjligheter att anställa behöriga lärare i ämnen där det råder brist på lärare.

Förslagen bedöms inte få några ekonomiska konsekvenser för lärosätena eller skolhuvudmännen. Då två av utbildningens inriktningar kommer att bli kortare respektive längre än nuvarande utbildning kommer studenter

som tar studielån i många fall att få lägre eller högre studielån, beroende på vilken variant av utbildningen de väljer.

8.3 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Förslagen bedöms få konsekvenser för kommunerna i deras egenskap av skolhuvudmän på så vis att den förändrade ämneslärarutbildningen bör leda till att det kommer att finnas fler behöriga lärare att anställa. Förslagen påverkar dock inte den kommunala självstyrelsen.

8.4 Konsekvenser för jämställdheten

Något fler kvinnor än män studerar för närvarande på ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Fördelningen kan dock anses vara relativt jämn. Förslagen i denna promemoria syftar främst till att öka utbildningens attraktivitet och bedöms inte vara utformade på ett sådant sätt att de kommer att få någon praktisk påverkan på fördelningen mellan könen på utbildningen. Förslagen bedöms därför inte få några nämnvärda konsekvenser för jämställdheten.

8.5 Konsekvenser för integrationspolitiken

Förslagen i denna promemoria syftar främst till att öka attraktiviteten för ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Detta bedöms i sig kunna bidra till att fler personer generellt, och därmed även fler personer med utländsk bakgrund, söker sig till utbildningen. Förslagen bedöms mot denna bakgrund kunna underlätta integrationen.

8.6 Sveriges medlemskap i EU

Föreslagna ändringar berör inte förhållandet till Sveriges medlemskap i EU.

8.7 Konsekvenser för enskilda huvudmän

Förslagen bedöms inte medföra att tidsåtgång eller administrativa kostnader ökar för enskilda huvudmän. Förslagen bedöms inte ha någon påverkan på konkurrensförhållandena för enskilda huvudmän. Förslagen bedöms inte medföra kostnader eller få någon övrig påverkan på enskilda huvudmän utöver de konsekvenser som har beskrivits i avsnitt 8.2.

8.8 Konsekvenser för små företag

Förslagen bedöms inte påverka små företag på något särskilt sätt.

Bilaga: Tillåtna och otillåtna tvåämneskombinationer enligt förslaget

I fråga om de undervisningsämnen som finns både på inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och på inriktningen mot arbete i gymnasieskolan kommer enligt förslaget något fler tvåämneskombinationer att vara tillåtna för inriktningen mot årskurs 7–9 än för inriktningen mot gymnasieskolan (se s. 38). Bilden nedan illustrerar denna skillnad.

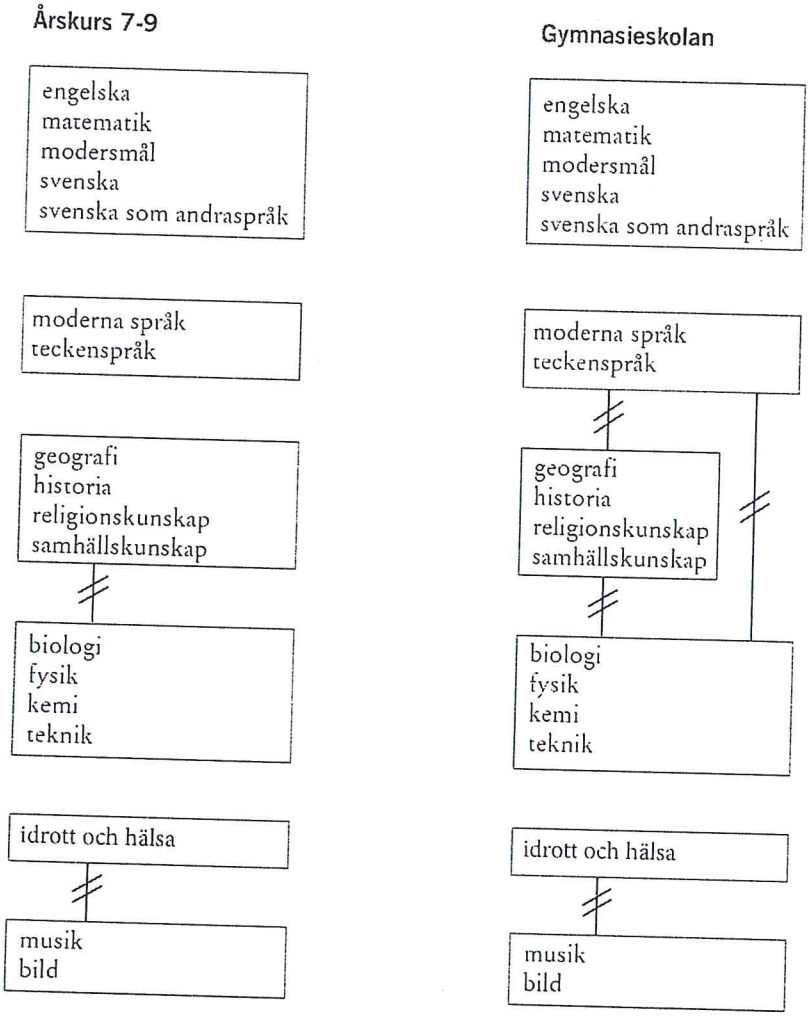

Förklaringar:

≠ = Ett ämne i en ruta får inte kombineras med ett ämne i en annan ruta om rutorna är förbundna med denna symbol.

Tvåkombinationer av ämnen är möjliga i övriga fall, dvs om två ämnen står i samma ruta eller om det är fråga om två ämnen i olika rutor, där rutorna saknar förbindelse.

Anmärkningar:

Ämnen som finns i årskurs 7–9 men inte i gymnasieskolan är slöjd och hem- och konsumentkunskap.

Ämnen som finns i gymnasieskolan men inte i årskurs 7–9 är grekiska, latin, juridik, psykologi, naturkunskap, dans och teater.